

---

*Aprobată prin
Decizia Consiliului Local
a comunei Hîrtop
Nr. ___ din __.__.2023
Primar: Vitalie CARAJA*

STRATEGIA DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ A COMUNEI HÎRTOP (raionul Cimișlia)

PERIOADA DE IMPLEMENTARE 2023-2030

CUPRINS

ABREVIERI	4
INTRODUCERE	5
1. CAPITOLUL I. ELABORAREA STRATEGIEI	6
1.1. Principii ale procesului de Planificare	6
1.2. Procesul de Planificare strategică	7
1.3. Concordanța Strategiei cu alte documente de politici publice	7
2. CAPITOLUL II. PROFILUL SOCIO - ECONOMIC	9
2.1. Amplasarea geografică	10
2.2. Capitalul natural	10
2.3. Potențialul uman	12
2.4. Infrastructura fizică și utilități	12
2.5. Infrastructura socială	13
2.6. Patrimoniul cultural	15
2.7. Economia locală	17
2.8. Administrația publică locală	19
3. CAPITOLUL III. ANALIZA SWOT	21
4. CAPITOLUL IV. CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI	25
4.1. Viziunea	25
4.2. Misiunea	25
4.3. Valorile	25
4.4. Obiective strategice și specifice	26
5. CAPITOLUL VI. PLANUL DE ACȚIUNI	29
5.1. Obiectivul strategic OS 1. Dezvoltarea infrastructurii fizice și protecția mediului ambiant	29
5.2. Obiectivul strategic OS 2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale	32
5.3. Obiectivul strategic OS 3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale	34
5.4. Obiectivul strategic OS 4. Promovarea patrimoniului local și susținerea implicării civice	36
6. CAPITOLUL VI. BUGETUL	38
7. CAPITOLUL VII. PLANUL DE IMPLEMENTARE	39
7.1. Principii ale procesului de implementare	39
7.2. Etape de implementare	39
7.3. Planul anual al APL	39
7.4. Responsabilități și roluri de implementare	40
7.5. Riscuri în procesul de implementare	41
8. CAPITOLUL VIII. STRATEGIA DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE	42
8.1. Monitorizarea implementării	42
8.2. Evaluarea implementării	43
8.3. Raportarea implementării	43
9. CAPITOLUL IX. IMPACTUL IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI	45
9.1. Mediul	45
9.2. Infrastructura	45
9.3. Economia	45
9.4. Social	45
9.5. Cultural	45
10. ANEXE	46
10.1. Anexa nr. 1 Planul anual de activitate	46
10.2. Anexa nr. 2 Lista de verificare pentru monitorizare	46
10.3. Anexa nr. 3 Lista de evaluare pentru evaluarea anuală	47
10.4. Anexa nr. 4 Structura raportului anual de evaluare	47
10.5. Anexa nr. 5 Structura raportului anual de evaluare	48

Lista tabelelor

<i>Tabelul 1. Date generale</i>	9
<i>Tabelul 2. Repartizare populației ocupate și șomere</i>	12
<i>Tabelul 3. Analiza SWOT Mediu</i>	20
<i>Tabelul 4. Analiza SWOT Populație</i>	21
<i>Tabelul 5. Analiza SWOT Infrastructură</i>	22
<i>Tabelul 6. Analiza SWOT Cultură</i>	22
<i>Tabelul 7. Analiza SWOT Economie</i>	23
<i>Tabelul 8. Analiza SWOT Administrare</i>	23
<i>Tabelul 9. Matricea cadru a Strategiei</i>	27
<i>Tabelul 10. Buget</i>	37
<i>Tabelul 11. Potențiale riscuri și acțiuni de gestionare</i>	40

Lista figurilor

<i>Figura 1. Harta Basarabiei în anul 1812</i>	9
<i>Figura 2. Poziția comunei pe harta raionului Cimișlia</i>	10
<i>Figura 3. Bazine acvatice, comuna Hîrtop</i>	10
<i>Figura 4. Așezare pitorească „Hîrtopul Dacilor”</i>	11
<i>Figura 5. Structura terenurilor</i>	11
<i>Figura 6. Muzeul improvizat, comuna Hîrtop</i>	
<i>Figura 7. Casa de cultură, comuna Hîrtop</i>	14
<i>Figura 8. Teatrul „Thalia”, comuna Hîrtop</i>	
<i>Figura 9. Echipa de fotbal Hîrtop</i>	15
<i>Figura 10. Colectivul artistic model „Sălcioara”</i>	
<i>Figura 11. Festivalul „Cântec, joc și voie bună ca la noi în sat”</i>	15
<i>Figura 12. Întreprinderile locale după forma organizării</i>	16
<i>Figura 13. Repartizarea efectivului de animale</i>	17
<i>Figura 14. Stână de ovine și caprine</i>	
<i>Figura 15. Stână de ovine și caprine</i>	18
<i>Figura 14. Legătura dintre documentele de politici publice și documentele de planificare</i>	39

ABREVIERI

AEE – Agenția de Eficiență Energetică

APL - Autoritate Publică Locală

BL – Bugetul Local

BR – Bugetul Raional

CIS – Comisia pentru Implementarea Strategiei Strategice

FEN – Fondul Ecologic Național

FIDA – Proiectul de Finanțare Rurală și Dezvoltare a Întreprinderilor

FISM – Fondul de Investiții Sociale din Moldova

FNDRL – Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală

FRN - Fondul Rutier Național

GT – Gospodărie Țărănească

ÎI – Întreprindere Individuală

LNOB – principiul „nimeni să nu fie lăsat în urmă”

O.S. – Obiective specifice

ODIMM – Organizație pentru Dezvoltarea Sectorului IMM

OS – Obiective strategice

PA – Strategia de Acțiuni

PPP – Parteneriat Public Privat

RM – Republica Moldova

SA – Societate pe Acțiuni

SDSE – Strategia de Dezvoltare Socio-Economică

SRL – Societate cu Răspundere Limitată

UAT - Unitate Administrativ Teritorială

INTRODUCERE

Strategia de Dezvoltare Socio – Economică (în continuare SDSE) este documentul de bază al autorității publice locale, care completează sistemul planificării strategice la nivel local. Acest document a fost elaborat în conformitate cu HG386/2020 din 17.06.2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice.

Strategia de Dezvoltare Socio-Economică a comunei Hîrtop din raionul Cimișlia reprezintă un ansamblu de acțiuni corelate și orientate spre continua dezvoltare a comunei în următorii 7 ani, care vor contribui la îndeplinirea obiectivelor stabilite la nivel local, raional și național. Strategia este documentul de identitate al primăriei, documentul central de la care derivă toate acțiunile autorităților pe parcursul următorilor ani, și, ca urmare, reprezintă atât un instrument de planificare a politicilor la nivelul autorităților, cât și un instrument de management și comunicare pentru acestea.

Scopul elaborării prezentei Strategii este îmbunătățirea condițiilor social-economice de trai a populației comunei Hîrtop și facilitarea dezvoltării ascendente durabile a comunei prin crearea unui echilibru între activitățile de interes public, economic, social, ecologic și cultural. Atingerea acestui scop va conduce la: reducerea decalajului între comună și oraș, modernizarea infrastructurii, reducerea emigrării populației, atragerea forței de muncă calificate, susținerea diversificării și modernizării economiei rurale, asigurarea accesibilității la o varietate de servicii sociale calitative, valorificarea potențialului turistic rural, managementul efektiv al resurselor naturale și al deșeurilor.

Conținutul Strategiei este sistematizat și prezentat prin intermediul a 10 capitole în modul următor:

1. Capitolul I. Elaborarea Strategiei. În cadrul acestui capitol este expus procesul care a fost parcurs de echipa formată, și concordanța strategiei prezente cu alte documente de politici publice.
2. Capitolul II. Profilul socio-economic. Acest capitol este format din 8 subcapitole care reprezintă analiza comunei efectuată în baza informației furnizate de APL, vizitelor în comună, și în baza altor forme de cercetare utilizate.
3. Capitolul III. Analiza SWOT. În acest capitol sunt prezentate punctele tari și slabe ale comunei.
4. Capitolul IV. Cadrul general al Strategiei. Este capitolul în care sunt expuse misiunea, viziunea, și detalierea obiectivelor strategice stabilite, care constituie fundamentul planului de acțiuni.
5. Capitolul V. Planul de acțiuni. Unul din cele mai consistente capitole, aici sunt expuse 3 tabele, care împreună formează tabloul de bord al acestei Strategii, datorită faptului că sunt prezentate detaliat obiectivele specifice, programele, tipurile de proiecte/acțiuni, sursele de finanțare și indicatorii.
6. Capitolul VI. Bugetul. În acest capitol este prezentat bugetul estimat pentru implementarea Strategiei, repartizat pe obiective strategice și programe.
7. Capitolul VII. Planul de implementare. În acest capitol este prezentat un minim de condiții și acțiuni ce trebuie respectate și aplicate de către persoanele responsabile de implementarea Strategiei.
8. Capitolul VIII. Strategia de monitorizare și evaluare. În acest capitol e menționat un set de principii și procese ce vor fi respectate în procesul de monitorizare și evaluare.
9. Capitolul IX. Impactul implementării Strategiei. În acest capitol sunt menționate rezultatele și efectele pozitive ale implementării prezentei Strategii în comuna Hîrtop.
10. Anexe. În acest compartiment sunt prezentate mai multe formulare-tip recomandate pentru a fi utilizate în procesul de implementare, monitorizare și evaluare a Strategiei.

Totodată, SDSE ține să pună accent pe responsabilitatea primăriei și a Consiliului Local al comunei Hîrtop față de implementarea planului de acțiuni, care se efectuează prin intermediul planurilor anuale de activitate ale primăriei, ce vor prevedea măsuri concrete de realizare a Strategiei, constituind astfel și un instrument de monitorizare și evaluare a acesteia. Periodic, planul de acțiuni necesită să fie revizuit, ținându-se cont de evoluția macroeconomică la nivel național, starea economiei la nivel raional și local, precum și de opiniile comunității locale cu privire la implementarea lui.

1. CAPITOLUL I. ELABORAREA STRATEGIEI

1.1. Principii ale procesului de Planificare

Procesul de planificare strategică s-a efectuat în corelare cu setul de principii fundamentale, care a fost utilizat în procesul de planificare strategică a mai multor documente de politici publice naționale, sectoriale și regionale. În rezultat, acest document s-a elaborat în baza următoarelor 5:

1. Principiul guvernării deschise.

Guvernarea deschisă se referă la o guvernare transparentă, participativă și responsabilă față de cetățeni. Aceste trei componente ale guvernării deschise, anume transparența, participarea și responsabilizarea – pot fi și ar trebui să fie aplicate în cazul a cinci funcții principale ale administrației teritoriale: bugetarea, contractarea, elaborarea de legi, formularea de politici și acordarea de servicii. Aplicarea acestui principiu presupune că: cetățenii ar trebui să aibă accesul la informație prin intermediul sistemelor de date deschise, APL să sporească participarea cetățenilor în dezvoltarea comunității, publicul ar trebui să aibă posibilitatea de a trage la răspundere autoritățile publice pentru acțiunile lor.

2. Principiul dezvoltării durabile la nivel local.

Dezvoltarea durabilă este dezvoltarea care urmărește satisfacerea nevoilor prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi. Astfel, dezvoltarea durabilă desemnează totalitatea formelor și metodelor de dezvoltare socio-economică care se axează în primul rând pe asigurarea unui echilibru între aspectele sociale, economice și ecologice. A devenit recent un obiectiv al dezvoltării durabile și dreptate și echitate între state, nu doar între generații.

3. Principiul continuității și sustenabilității proceselor.

Exprimă în esență, cerința conform căreia atât conținutul acestei Strategii, cât și modalitățile de implementare a acesteia, să se desfășoare într-o succesiune logică, după un sistem care să asigure un progres continuu. În rezultat, Strategia și Planul de Acțiuni a acesteia vor fi îmbunătățite pe parcursul implementării, conform necesităților identificate în cadrul activităților de monitorizare și evaluare. Sistematizarea și continuitatea în procesul de administrare publică locală sunt impuse mai întâi de faptul că este un domeniu reglementat de cadrul legal și regulator al Republicii Moldova, și ulterior de faptul că entitatea de administrare publică locală are atribuții și roluri pentru dezvoltarea mai multor domenii.

4. Principiul identității locale.

Colectivitățile locale sunt caracterizate de elemente constitutive definitorii ce permit formarea identității lor. Populația este un element al colectivității teritoriale locale foarte important, dar nu este unicul. Cu scopul de a identifica individualitatea locală într-un mod ca aceasta să se deosebească de o altă colectivitate locală similară se face uz de elemente precum: denumirea, teritoriul administrativ, tradiții unice, domeniile economiei locale, autoritatea publică locală, însemnele distinctive ale colectivităților locale, altele.

5. Principiul LNOB.

Principiul LNOB „nimeni să nu fie lăsat în urmă”. Acest principiu este o parte esențială a angajamentului statelor semnatare ale Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030, precum și a Strategiei naționale de dezvoltare. Scopul acestui principiu este de a asigura participarea activă a fiecărei persoane în procesul de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova, de a eradica sărăcia în toate formele ei și de a consolida oportunitățile pentru fiecărei persoane de a atinge potențialului său.

Respectarea și aplicarea acestor principii implică automat și respectarea următoarelor 4 principii: relevanța, obiectivitatea, coerența și continuitatea proceselor.

1.2. Procesul de Planificare strategică

SDSE a comunei Hîrtop pentru anii 2023-2030 a fost elaborată într-un mod participativ, conform metodologiei și cadrului legal existent în acest domeniu. În acest sens, s-au aplicat recomandările expuse în Hotărârea Guvernului nr. HG386/2020 din 17.06.2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. Strategia de față este un document de politică publică, care va ghida acțiunile administrației publice locale, în următorii 7 ani, în vederea asigurării unui proces continuu și coerent de dezvoltare a comunei.

Procesul de planificare strategică are ca scop definirea reperelor strategice de dezvoltare a comunei pe o perioadă de 7 ani. Una dintre activitățile-cheie în inițierea procesului de planificare strategică este identificarea resurselor și problemelor locale, care pot fi văzute ca principalele oportunități de dezvoltare pe viitor a comunei. Etapele metodologice principale ale procesului de planificare strategică parcurse:

- efectuarea unei analize preliminare a comunei;
- stabilirea viziunii asupra dezvoltării strategice a comunei;
- analiza socio-economică a domeniilor strategice principale;
- stabilirea și descrierea obiectivelor și programelor;
- identificarea acțiunilor, proiectelor și indicatorilor;
- redactarea documentului strategic;
- dezbateră și aprobarea Strategiei de către consiliul local.

Considerând faptul că acest document va servi drept instrument de management, unul din elementele cheie al Strategiei este Planul de acțiuni, deoarece acesta reprezintă fundamentul pentru elaborarea planurilor anuale de activități la nivelul autorității publice locale.

Sunt câteva lucruri care trebuie să fie asigurate în procesul de elaborare, chiar dacă acestea vor fi intens utilizate abia la etapa de monitorizare și evaluare a implementării SDSE. Primul aspect este formularea corectă, și în conformitate cu realitatea și necesitățile comunei, a obiectivelor strategice și specifice. Al doilea aspect este identificarea, stabilirea și estimarea indicatorilor optimi relevanți pentru obiectivele formulate. Importanța indicatorilor constă în faptul că aceștia arată cum rezultatele scontate vor fi măsurate, și până la ce nivel aceste rezultate estimate au fost atinse. Respectiv, în cadrul monitorizării și evaluării se estimează în ce măsură ținta obiectivului a fost atinsă comparativ cu angajamentul autorității responsabile de implementare a SDSE, considerând desigur punctul „zero” de pornire.

Consultările Strategiei urmează să fie organizate în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr.96 din 16.02.2010 cu privire la acțiunile de implementare a Legii nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional prin diferite modalități precum: plasare pe paginile web, transmiterea pe poșta electronică a proiectului părților interesate și în caz de necesitate organizarea dezbaterilor publice, audierilor publice, altele.

În contextul celor expuse mai sus, comuna Hîrtop din raionul Cimișlia, planifică să însușească și să promoveze o viziune strategică în ceea ce privește dezvoltarea sa. Existența unei asemenea viziuni duce la o activitate administrativă mult mai organizată și focusată, în cadrul căreia se pot valorifica oportunități și se pot utiliza productiv resurse prețioase. Experiența internațională a arătat că proiectele și programele operaționale funcționează cel mai bine atunci când fac parte dintr-un cadru încheiat și când există o bună coordonare la nivel strategic.

1.3. Concordanța Strategiei cu alte documente de politici publice

Strategia de față completează alte activități din zonă și este în corelare cu principalele documente de politici publice de nivel raional și național.

La nivel raional:

- Strategia de dezvoltare integrată a raionului Cimișlia (2022-2028).

SDSE a raionului Cimișlia pentru perioada 2022-2028 este un document de politică publică, elaborat conform cerințelor și normelor de elaborare a documentelor de politici naționale și locale, care are la bază documentele de programare locală, regională și națională.

Strategia de dezvoltare a raionului Cimișlia (2022-2028). Considerând obiectivele strategice raionale, pot fi enumerate: asigurarea accesului populației la servicii publice de calitate; dezvoltarea economică echilibrată și creșterea competitivității investiționale; dezvoltarea integrată și continuă a serviciilor ce asigură creșterea calității vieții; protecția mediului, promovarea surselor regenerabile de energie; consolidarea sectorului asociativ și promovarea guvernării locale participative și transparente.

La nivel regional:

Programul regional sectorial (PRS) în domeniul alimentării cu apă și canalizare (AAC) din Regiunea de Dezvoltare Sud; Strategia de gestionare integrată a deșeurilor solide în Regiunea de Dezvoltare Sud; Programul regional sectorial (PRS) în domeniul drumurilor regionale și locale (DRL) din Regiunea de Dezvoltare Sud; Programul regional sectorial (PRS) în domeniul eficienței energetice (EE) a clădirilor publice din Regiunea de Dezvoltare Sud; Program Regional Sectorial pentru dezvoltare Infrastructurilor de Sprijin în Afaceri în Regiunea de Dezvoltare Sud; Program regional sectorial privind sporirea atractivității turistice a Regiunii de Dezvoltare Sud.

La nivel național:

Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2030", Programul național de dezvoltare a antreprenoriatului social 2021-2025, Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală 2022 - 2027, Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022-2028, Strategia de alimentare cu apă și sanitație 2014 – 2028; Strategia de Gestionare a Deșeurilor în Republica Moldova 2013 – 2027; Strategia pentru domeniile Transport și Infrastructura drumurilor; Strategia pentru o economie incluzivă, durabilă și digitală până în anul 2030; Strategia națională de industrializare a țării până în anul 2030; Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2021- 2025; Strategia națională de industrializare a țării până în anul 2030; Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2021-2025; Strategia națională pentru dezvoltare agricolă și rurală pentru anii 2022-2027; Strategia pentru domeniile Transport și Infrastructura drumurilor; Strategia națională de sănătate 2022-2031; Strategiei de dezvoltare a educației „Educația-2030”; Strategia pentru cultură și patrimoniu 2030; Strategia națională de tineret; Strategia de mediu până în anul 2030; Strategia națională de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie pe anii 2018-2023; Strategia națională „Diaspora - 2025”; Programul Național de Dezvoltare a Turismului „Turism 2025”; Programul de dezvoltare rurală până în anul 2025; Programul consolidat de dezvoltare durabilă a sectorului forestier al Republicii Moldova în vederea extinderii suprafeței de vegetație forestieră până la 15% din suprafața țării până în anul 2030.

Obiectivele strategice stabilite în actuala strategie vin în corelare, inclusiv, cu viziunea Uniunii Europene cu privire la dezvoltarea durabilă, și corelează cu prevederile Agendei 2030 a ONU pentru dezvoltare durabilă.

2. CAPITOLUL II. PROFILUL SOCIO - ECONOMIC

Comuna Hîrtop este localizată în raionul Cimișlia . Prima atestare a comunei a avut loc în 1884 Suprafața totală a comunei este de circa 46.28 km² fiind locuită de 1974 persoane¹.

Tabelul 1. Date generale

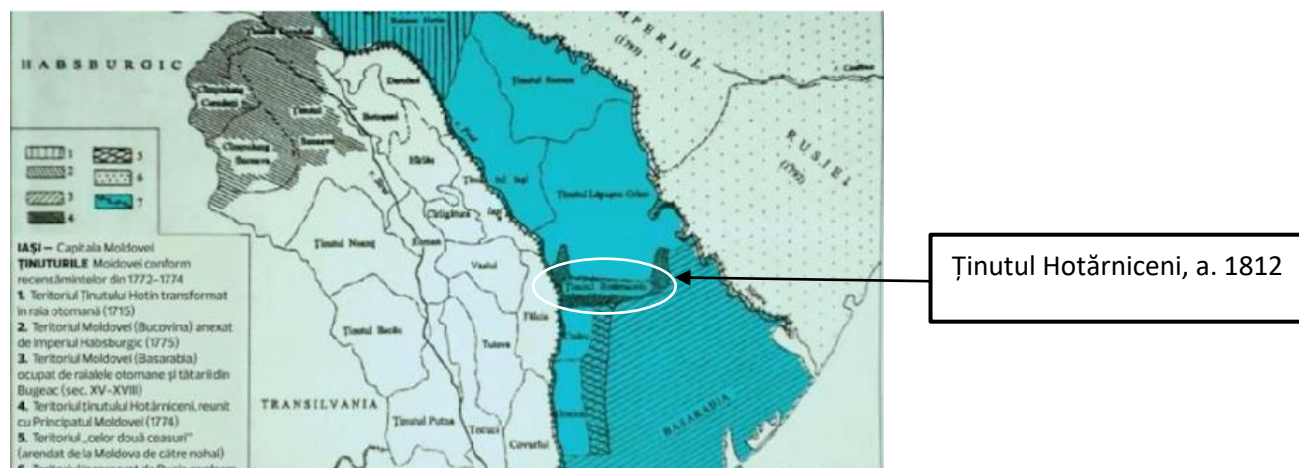
Denumirea	Comuna Hîrtop
Localități componente	Hîrtop (sat reședință), Prisaca (sat) și Ialpuș (sat)
Prima atestare	1884
Poziția geografică	latitudine 46° 40' N și longitudine 28° 40' E
Suprafața totală	46.28 km ²
Numărul de locuitori	1974
Numărul de gospodării	870
Numărul de agenți economici	22

Sursa: conform datelor oferite de APL

Conform surselor publice și deschise privind anul atestării localităților din țară există următoarea informație: prima localitate atestată din comună este satul Ialpuș în anul 1815, după care a urmat satul-reședință Hîrtop în anul 1884 și în cele din urmă fiind satul Prisaca în anul 1895.

Din perspectiva istorică, teritoriul comunei Hîrtop de astăzi face parte din fostul Ținut Hotărniceni, care a deținut acest titlu în perioada 1770-1816.

Figura 1. Harta Basarabiei în anul 1812

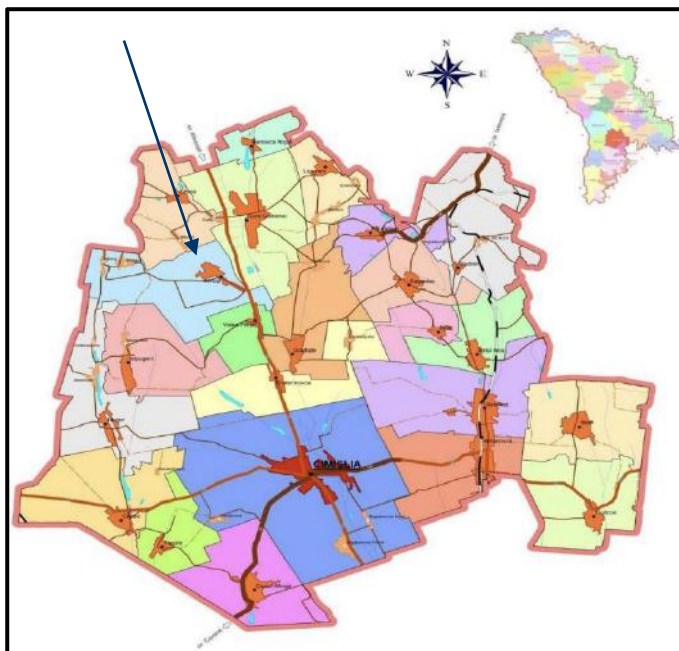
Sursa: www.historia.ro

Conform datelor istorice accesibile public, în perioada 1770-1771 când regiunea era controlată de ruși, pe teritoriul abandonat de tătari și nogai, a fost organizat ținutul Hotărniceni, fiind alcătuit ca o fâșie de-a lungul Valului lui Traian, cu direcția spre est. Câteva decenii mai târziu, în anul 1816, Comitetul Provizoriu al Basarabiei a emis dispoziția de rigoare în privința unirii ținutului Hotărniceni, care aparținea unei singure persoane, și anume comisului Iancu Balș, cu ținutul Codru, cu scopul de forma un singur ținut sub numele de Codru.

¹ Numărul total al populației este conform datelor recensământului efectuat în anul 2014
<https://recensamint.statistica.md/ro/profile>

2.1. Amplasarea geografică

Figura 2. Poziția comunei pe harta raionului Cimișlia

Sursa: platforma web wikipedia.org

Drumul L579 care trece pe lângă Ialpus are potențial de a uni comuna Hîrtop cu satul Sîrma din raionul LEOVA, care este situat în imediata apropiere cu podul plutitor transfrontalier LEOVA-BUMBĂȚA.

Comuna Hîrtop este o unitate administrativ-teritorială (UAT) în raionul Cimișlia, care face parte din Regiunea de Dezvoltare Sud (RDS) a Republicii Moldova.

În raport cu punctele cardinale teritoriul comunei se încadrează între 46°36'N și 46°48' N latitudine Nordică și între 28°34'E și 28°48'E longitudine Estică. Comuna este situată în partea de Nord-Vest a raionului Cimișlia. Comuna Hîrtop se învecinează cu următoarele UAT: la Nord-Vest cu comuna Albina, la Nord-Est cu satul Gura Galbenei, la Sud-Vest cu Tomaiul Nou, la Sud cu satul Valea Perjei.

Un avantaj al așezării geografice îl reprezintă accesul rapid la drumul național R3/E584, care este într-o stare bună și facilitează accesul către centrele raionale Cimișlia (20 km), Hîncești (15 km), și municipiul Chișinău (60 km).

2.2. Capitalul natural

Relief și climă. Relieful specific Podișului Moldovei Centrale și Câmpiei Moldovei de Sud, astfel este reprezentat printr-o succesiune de câmpii relativ joase și dealuri înalte, înguste și alungite, cu altitudini cuprinse între 100 și 300 metri, care alternează cu văi adânci și hârtoape. Cel mai înalt punct, cu o altitudine de 290.6 metri este localizat în comuna Hîrtop pe drumul de importanță locală L579 în apropierea localității Prisaca. Clima este de tip temperat-continentală cu umiditate insuficientă, ceea ce determină o frecvență mare a secetelor, în același timp toate cele 4 anotimpuri sunt bine evidențiate. Cei mai nefavorabili factori climatici înregistrați sunt: înghețurile, seceta, inundațiile, vânturile puternice, inclusiv și ploile cu grindină (2019, 2020).

Apele de suprafață și apele subterane. Rețeaua hidrografică este compusă din râul Ialpus și râul Hîrtop, afluent al râului Cogîlnic. Râul Ialpus își are originile din Ialpus, de la izvorul localizat în această localitate. Din rețeaua hidrografică mai fac parte 7 bazine acvatice cu o suprafață totală de 19 ha. Resursele acvatice subterane constituie sursa principală de apă potabilă și de uz gospodăresc în sat, în acest sens există 5 fântâni arteziene și cel puțin 125 fântâni de mină.

Figura 3. Bazine acvatice, comuna Hîrtop

Sursa: arhiva GAL „Vatra Hotărnicenilor”

Fondul forestier, flora și fauna. 16% din suprafața totală, circa 669 ha îi revine fondului forestier, acesta fiind reprezentat preponderent de fâșii forestiere și păduri. Din totalul de 669 ha, 339 ha de pădure sunt administrate de gospodăria silvică, 210 ha de pădure sunt în gestiunea primăriei și 12 ha constituie proprietate privată, iar restul de 108 ha sunt fâșii forestiere în gestiunea APL. Anual se efectuează curățarea spațiilor verzi în diverse locații după necesitate. Adicional, în comună există 2 zone verzi pentru odihnă și agrement, ambele sunt localizate în Hîrtop. Vegetația forestieră este mixtă, la fel și fauna. În regiune obișnuiesc să trăiască iepuri, vulpi, mistreți, căprioare, alte animale și păsări.

Calitatea aerului și surse de poluare. Calitatea aerului, solului, apei potabile este estimată ca fiind bună. Cele mai stringente surse de poluare în teritoriu, ce îngrijorează populația, sunt: 2 gunoiști clandestine și arderea vegetației. Gunoiștile sunt 2 la număr, localizate în Hîrtop și Ialpug, nici una din ele nu este îngradită. Aceste subiecte, precum și altele sunt în atenția activiștilor civici, activi în special în domeniul ecologic în comună.

Figura 4. Așezare pitorească „Hîrtopul Dacilor”

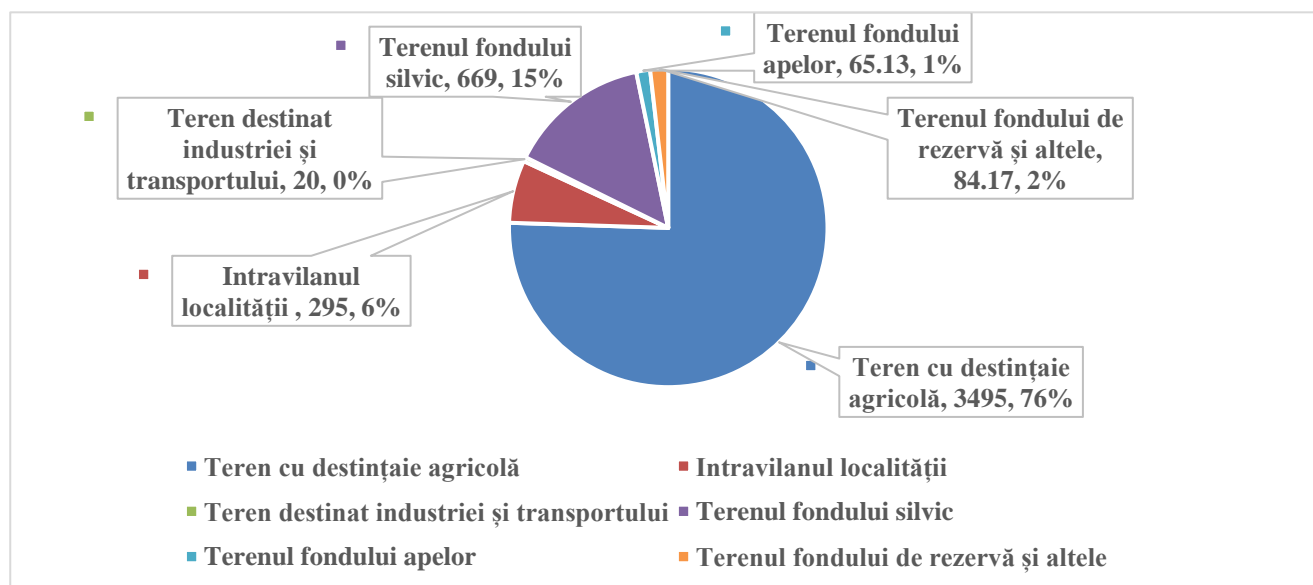

Sursa: arhiva GAL „Vatra Hotărnicenilor”

Un peisaj frumos și cu istorie este așezarea pitorească „Hîrtopul Dacilor”, fiind înconjurată de cele mai înalte puncte ale satului Hîrtop, situate spre satul Ialpug. O caracteristică absolut deosebită este faptul că, în această văgăună, acustica este una specifică, astfel ecoul se lasă stăpânit în pofida legilor naturii, acest spațiu fiind recomandat pentru organizarea spectacolelor de muzică în aer liber și evenimente culturale experimentale.

Fondul funciar și resursele de subsol. Fondul funciar al comunei cuprinde 4628 ha, dintre care cea mai semnificativă suprafață de circa 3495 ha (76%) constituie terenul cu destinație agricolă. Din păcate există și teren agricol neîngrijit de circa 125 ha, care nu a fost prelucrat cel puțin ultimii 2 ani. Terenul fondului apelor este de circa 65 ha (1%), terenul fondului de rezervă și altele de circa 84 ha (2%), intravilanul comunei de circa 295 ha (6%), terenul fondului silvic de circa 669 ha (15%), terenul destinat industriei și transportului de circa 20 ha (0.5%).

Figura 5. Structura terenurilor

Sursa: conform datelor oferite de APL

Solul corespunde reliefului din regiune, bonitatea acestuia fiind cuprinsă între 55 și 69, respectiv bonitatea medie pe comună este 68. Conform profilului pedologic predomină solul de cernoziom, astfel în teritoriu se întâlnesc inclusiv soluri de cernoziom luto-argiloase și soluri cenușii-cenușii închise. Mai bine de 60% din terenuri dețin soluri calificate ca bune și foarte bune. Reliefului deluros îi sunt specifice alunecările de teren, în consecință în comună există cel puțin 25 ha de teren accidentat.

2.3. Potențialul uman

Potrivit recensământului populației și al locuințelor din 2014, numărul populației este de 1974 persoane și numărul de gospodării este de 635 gospodării. În același timp, conform datelor prezentate de APL pentru anul 2021, numărul populației în sat este de 2087 persoane² și numărul de gospodării 870. Analiza dinamicii relevă faptul că, în 2021 sunt cu 113 persoane și 235 de gospodării mai mult.

Considerând datele furnizate de APL pentru anul 2021, în sat sunt 2087 persoane, 870 gospodării dintre care cel puțin 70 sunt părăsite și restul gospodăriilor sunt locuite și îngrijite de 881 familii, fondul locativ al comunei este de circa 90 mii m², densitatea populației de 23 locuitori/km² care este sub media națională.

După criteriul de sex, ponderea este de circa 49% de sex feminin și 51% de sex masculin. În funcție de componența etnică 95% din populație sunt moldoveni, 3% sunt ucraineni, 1% sunt ruși și restul de 1% reprezintă bulgari și alte etnii.

Repartizarea populației pe grupe de vârstă este următoarea: 115 copii cu vârsta până la 6 ani, 276 copii cu vârsta cuprinsă între 7 și 18 ani, 811 persoane cu vârsta cuprinsă între 18 și 40 ani, 761 persoane cu vârsta cuprinsă între 41 și 65 ani, 158 persoane cu vârsta cuprinsă între 66 și 75 ani, 46 persoane cu vârsta cuprinsă între 76 și 90 ani, 1 persoană cu vârsta mai mare de 90 ani.

După nivelul de educație, cel puțin 48% dețin studii liceale/medii, 30% dețin studii profesionale tehnice, 18% dețin studii superioare și 8% dețin studii postuniversitare/doctorat.

În ce privește categoriile sociale, în comună sunt 59 persoane cu dizabilități, 11 persoane singure în etate și 71 beneficiari de asistență socială.

În conformitate cu datele Biroului Național de Statistică, în anul 2021 s-au înregistrat 12 căsătorii, s-au născut 13 copii și au decedat 35 persoane.

Populația activă din punct de vedere economic, cuprinde toate persoanele de 15 ani și peste, care furnizează forța de muncă disponibilă pentru producția de bunuri și servicii, incluzând populația ocupată și șomerii. Datele în acest sens sunt expuse în tabelul de mai jos.

Tabelul 2. Repartizare populației ocupate și șomere

Nr. de rezidenți apti de muncă	Nr. de rezidenți angajați în UAT de instituțiile publice	Nr. de rezidenți angajați în UAT de antreprenorii locali pe contract permanent cu normă întreagă	Nr. de rezidenți angajați în UAT de antreprenorii locali doar sezonier	Nr. de rezidenți angajați în afara UAT	Nr. persoane înregistrate la Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă ca șomeri:
790	37	127	88	13	3

Sursa: conform datelor oferite de APL

Conform datelor de mai sus, circa 40% din populație este aptă de muncă, dintre care: 5% sunt angajați în instituțiile publice locale, 30% sunt angajați de către antreprenorii locali, 2% sunt angajați în afara comunei. Doar 3 persoane sunt înregistrate ca fiind șomere, ceea ce reprezintă mai puțin de 1% din populație.

2.4. Infrastructura fizică și utilități

Drumuri și acces la transportul public. Teritoriul comunei este învecinat cu drumul public de importanță națională R3 care permite accesul direct către centrul raional Cimișlia și către municipiul

² Numărul populației de 2087 persoane cuprinde: 1759 în Hîrtop, 270 în Prisaca 270 și 340 în Ialpuș

Chișinău, comuna este traversată de drumul local L558 și L558.1, adițional conexiunea între comunele Hîrtop și Albina este asigurată de drumul de importanță locală L554.1. În interiorul comunei, starea drumurilor și căilor de acces este relativ satisfăcătoare, în total rețeaua de străzi în perimetrul localităților însumează 18 unități și 4 poduri. Lungimea totală a drumurilor în responsabilitatea APL este de circa 40 km, dintre care drumurilor asfaltate este de 5.3 km, a celor în varianta albă este de 33 km, iar restul de 2 km fiind de câmp. În ce privește accesul la transportul public, în comună sunt amenajate 5 stații auto pentru așteptarea transportului de către locuitori (3 în Hîrtop, 1 în Ialpuș, 1 în Prisaca) și încă o stație se planifică a fi construită. Accesul rutier pentru locuitori este facilitat de 1 rută spre și dinspre centrul raional Cimișlia.

Iluminare și electrificare. Iluminarea stradală este asigurată în comună pentru toate 3 localități în proporție de 95%. Electrificarea comunei este de 100% asigurată prin 3600 de piloni electrici, necesarul de energie electrică este asigurat în volum deplin de către furnizor.

Gazificare și agent termic. Comuna dispune de sistem de gazificare, astfel fiind conectate la conducta de gaz cel puțin 70% din gospodăriile și entități juridice. Dat fiind că nu este acoperire de 100%, o parte din locuitori sunt nevoiți să folosească ca alternativă în aceste scopuri energie electrică, lemne, inclusiv și butelii cu gaz lichefiat, ceea ce reprezintă un pericol pentru sănătate.

Telecomunicații și TV. Telecomunicațiile accesibile în teritoriu pentru localnici sunt următoarele: rețele de televiziune prin cablu, telefonie fixă, telefonie mobilă, furnizată de diverși operatori publici și privați (Moldtelecom, Orange Moldova, Moldcell și alții). Serviciile de telefonie fixă sunt contractate de locuitori în proporție de 80%, din motiv că aceasta lipsește în localitățile Ialpuș și Prisaca, acestea urmează a fi conectate în anul 2023 de către Moldtelecom. Internet prin fibră optică la moment nu este conectat, este în proces această activitate, conform estimărilor în 2023 această opțiune va fi disponibilă.

Aprovizionare cu apă și canalizare. Aprovizionarea cu apă a populației se efectuează din principalele surse disponibile precum, fântânile arteziene, fântânile de mină, izvoarele, altele. În acest sens, 5 de fântâni arteziene deservesc 90% din locuitori, în rezultat cel puțin 695 gospodării sunt conectate la apeduct. Adițional cel puțin 125 fântâni de mină asigură acces la o sursă alternativă de apă, după caz. Construcția apeductului a fost posibilă cu contribuția locuitorilor. Prețul unui m³ de apă este de 13 lei în Hîrtop și în Ialpuș. La moment în Prisaca nu este apeduct, sunt foarte puțini locuitori, este planificat apeduct, dar există riscul real că proiectul nu va trece evaluarea cost-beneficiu la autoritățile/agențiile finanțatoare din motivul numărului prea mic de locuitori. Stații de filtrare a apei și sistem de canalizare centralizată, momentan nu sunt. Construcția unui sistem de canalizare centralizat este dificilă din punct de vedere al amplasării localităților. Respectiv APL este în proces de identificare și implementare a soluțiilor alternative în acest sens precum fose septice și stații. În acest sens în anul 2023 este planificată instalarea unei fose septice la gimnaziul din comună. Colectarea apelor uzate/menajere de către locuitori se efectuează în fântâni special construite sau fose septice, ulterior acestea sunt evacuate la solicitare de către prestatorii serviciilor de asenizare din orașul Cimișlia și satul Gura Galbenei.

Managementul deșeurilor. La moment se efectuează colectarea deșeurilor menajere o dată la 2 săptămâni. Prețul serviciului de salubritate este de 24 lei/persoană. Serviciul de salubritate îl asigură „Servcom Cimișlia” prin contracte individuale. Cele 2 gunoiști clandestine și neamenajate existente în comună, constituie un factor poluant pentru mediu.

2.5. Infrastructura socială

Infrastructura educațională este formată din 3 instituții de educație: 2 grădinițe și 1 gimnaziu.

Grădinițele sunt localizate în Hîrtop și Ialpuș, grădinița din Hîrtop are denumirea „Albinuța”. Grădinițele sunt frecventate de 69 copii (60 în Hîrtop și 9 în Ialpuș). Starea instituțiilor este apreciată ca fiind satisfăcătoare, chiar dacă există necesități și spațiu pentru îmbunătățire. Astfel, grădinița din Hîrtop este conectată la apeduct și la rețeaua de gaze naturale, dispune de cazangerie autonomă pe bază de gaze naturale. În timp ce momentan, grădinița din Ialpuș utilizează apa de la fântână și încălzirea se efectuează cu lemne.

Grădinițele dispun de cantină, teren de joacă, sală de festivități și depozit. Ambele grădinițe au o capacitate de 100 de locuri, dar frecventează grădinițele doar 69 copii, aceștia fiind ghidați de 7 educatori, în timp ce funcționarea este asigurată de 16 lucrători auxiliari.

Gimnaziul este localizat în Hîrtop, starea instituției este apreciată ca fiind satisfăcătoare: conectat la apeduct, conectat la rețeaua de gaze naturale, dispune de cazangerie autonomă pe bază de gaze naturale, conectată la rețeaua de internet. Gimnaziul dispune de cantină, sală de sport, sală de festivități, teren de sport, cantină, bibliotecă și depozit. Gimnaziul are o capacitate de 640 de locuri, dar frecventează gimnaziul doar 176 elevi, aceștia fiind instruiți de 14 cadre didactice, în timp ce funcționarea sediului este asigurată de 16 lucrători auxiliari. Gimnaziul este unul de circumscripție, respectiv este frecventat atât de elevii din Hîrtop cât și de elevii din Ialpuș și Mereni (comuna Albina).

Infrastructura de recreere. Pe moment infrastructura de recreere este formată din: 1 stadion mare natural; 1 stadion mic cu înveliș artificial, 2 case de cultură localizate în satele Hîrtop și Ialpuș, 1 parc și 1 scuar. Complex sportiv și centru cultural multifuncțional pe moment nu există, dar în ce privește centru cultural multifuncțional - acesta este în proces de constituire și reparație, darea în exploatare a echipamentului nou achiziționat este estimată pentru februarie 2023.

Ambele case de cultură sunt funcționale și utilizate de populație, în special pentru găzduirea și desfășurarea evenimentelor artistice, culturale și adunările satești pentru dezvoltare comunitară. Casa de cultură din Hîrtop este într-o stare bună, aceasta fiind conectată la gazoduct, încălzirea se efectuează prin convectoare în fiecare încăpere (la moment nu dispune de cazangerie autonomă), sala mare are o capacitate de 380 locuri care actualmente nu se încălzește -o opțiune de a încălzi această încăpere ar fi instalarea de panouri radiante și alte aparate de încălzire permise în spații închise. Casa de cultură din Hîrtop, adițional, mai găzduiește biblioteca publică, muzeul local care deține o colecție de circa 500 exponate, activitatea trupelor de teatru, și a altor cercuri artistice. Biblioteca publică deține un fond de carte de 13363 cărți, acesta fiind înnoit în 2020, adițional biblioteca este beneficiar al proiectului Novateca.

În comună sunt 2 biblioteci, fondul de cărți al bibliotecilor este de circa 14 mii cărți, ultima reînnoire a fondului de cărți a fost efectuată în anul 2020. Biblioteca este de asemenea și beneficiar al proiectului Novateca.

Infrastructura medicală. În comună sunt 2 puncte medicale ce funcționează zilnic Hîrtop și Ialpuș. Punctul medical din Hîrtop este conectat la apeduct, conectat la gazoduct, și dispune de cazangerie autonomă pe bază de gaze naturale. Cel din Ialpuș nu este conectat la apeduct și gazoduct, respectiv apa se folosește de la fântână și încălzirea se face cu lemne.

Ambele puncte sunt asigurate cu aparataj și echipament medical necesar, în Hîrtop se poate face și electrocardiogramă (EKG). Funcționarea acestor puncte medicale este asigurată de 2 medici în felul următor: în Hîrtop medicul este din sat iar în Ialpuș medicul vine din orașul Cimișlia. Adițional activitatea punctelor medicale este asigurată de 3 asistenți medicali și 2 persoană de deservire. Staționar medical nu există în comună. În ce privește farmacie, există farmacia punctului medical de unde localnicii procură medicamentele necesare.

Alte elemente de infrastructură instituțională. În comună funcționează: 2 oficii poștale, starea acestora necesită reparație capitală.

Instituții de protecție socială. În comună există sediu pentru poliție, acesta fiind centru de dirijare pentru 9 sate. În comună nu există pe moment: post de pompieri (solicitările locale sunt deservite de către posturile din orașul Cimișlia), centru comunitar, centru de plasament pentru bătrâni, centru de susținere a familiilor social-vulnerabile, centru de plasament pentru femei și copii. Se înregistrează o necesitate stringentă pentru centru de plasament pentru bătrâni.

Actualmente în localitate se construiește un centru comunitar de către un cult religios, acesta va oferi prânzuri calde și alte servicii precum: catering, servicii muzicale, altele.

Sectorul asociativ, componentă a infrastructurii sociale. În acest sens, în comună este înregistrată o organizație obștească, din păcate aceasta este inactivă la moment. Cu toate acestea există cel puțin o asociație obștească fondată de o persoană originară din comună, care desfășoară doar o parte din

activitățile acesteia aici, local. Este vorba despre „Centrul de Proiecte Culturale Arta Azi” organizație ce implementează proiecte social-culturale și de mediu în comună.

În comună există cel puțin 3 grupuri de inițiativă care s-au creat natural, nu sunt înregistrate dar sunt active:

- H-TOP Tineri din Hîrtop. Grup format din 15 elevi ai claselor VII-IX. Activitățile care le desfășoară sunt preponderent social-culturale precum: amenajarea unui spațiu de agrement (3 piste de mini-golf) ce se va da în exploatare în primăvara 2023, achiziționarea și instalarea unui ecran de proiecție pentru cinema în aer liber, alte proiecte.
- Femei în Acțiune. Grup format de 10 femei. Activitățile care le desfășoară sunt preponderent sociale, printre obiectivele grupului se numără amenajarea estetică a teritoriului, fundrising pentru a ajuta bătrâni, târg de Crăciun, altele.
- Consiliul elevilor. Grup format de elevii din gimnaziu, funcționează din 2005, la moment este constituit de 9 elevi ce învață în clasele gimnaziale V-IX-a.

În ce privește comunicare în rețelele de social media, la moment există grupul în Facebook „Informa(l), comuna Hîrtop, raionul Cimișlia”. Acest grup are ca scop identificarea și discutarea și diverselor probleme relevante comunității locale pentru o dezvoltare durabilă.

2.6. Patrimoniul cultural

Comuna Hîrtop dispune de un patrimoniu cultural valoros. În acest sens, există un muzeu improvizat care este în permanență completat cu exponate noi, găsite de localnici. Unul din cele mai populare obiceiuri, tradiții, ritualuri deosebite specifice zonei – oieritul, albinăritul.

Figura 6. Muzeul improvizat, comuna Hîrtop

Autor: arhiva GAL „Vatra Hotărnicenilor”

Figura 7. Casa de cultură, comuna Hîrtop

Autor: Primăria Hîrtop

Meșteșugăritul în localitate este relativ dezvoltat, cu toate acestea, în teritoriu oamenii sunt creativi și talentați. Astfel, există câteva doamne pasionate de croșetat, care confecționează diverse articole, inclusiv vestimentare; adițional locuitorii organizează și participă la diverse activități artistice precum spectacole, piese de teatru și altele.

În comună există cel puțin un monument edificat și ocrotit de stat. Acesta fiind considerat monument arhitectural, datat din anul 1913, biserica ortodoxă ”Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. În comună există și alte monumente dedicate: Victimele comunismului și Monumentul Eroilor (Ialpug și Hîrtop).

În ce privește locuri de agrement pentru tineri, în acest sens sunt folosite și se utilizează în acest sens Casele de Cultură din Hîrtop și Ialpug.

Valorile naționale sunt conservate, transmise și promovate în comună de către ansamblurile folclorice ”Sălcioara”, „Sânzienele”, și „Doinașii” din comuna Hîrtop, colectiv artistic din Ialpug.

Manifestarea talentelor creative și dezvoltarea abilităților artistice se efectuează în cadrul cercurilor de creație ce activează în gimnaziul din Hîrtop. Astfel, copiii după ore sunt antrenați în artă, pictură, dans, și alte activități creative. Adițional elevii redactează ziar „Scânteioara” bilunar, radioul local gestionat de școlari prin intermediul proiectului (PESTA).

Localnicii comunei Hîrtop obișnuiesc să își manifeste talentele și pasiunile artistice prin desfășurarea diferitor evenimente precum: spectacole și turnee de spectacole desfășurate de trupa „Thalia” care deține titlu onorific model categoria I, festivaluri precum festivalul „Cântec, joc și voie bună ca la noi în sat”., și altele la care sunt invitați locuitorii comunei Hîrtop, locuitorii GAL-ului „Vatra Hotârnicenilor” precum și locuitorii tuturor raioanelor din țară.

Figura 8. Teatrul „Thalia”, comuna Hîrtop

Sursa: arhiva GAL „Vatra Hotârnicenilor”

Figura 9. Echipa de fotbal Hîrtop

Sursa: primăria Hîrtop

Cultura sportului este dezvoltată, astfel există echipe de fotbal și volei în comună, aceasta fiind favorizată de mai mulți factori, doi din cei mai importanți fiind existența unui mic teren de sport multifuncțional, cu așternut artificial, în Hîrtop, și funcționarea în satul vecin a Liceului Internat cu profil Sportiv Lipoveni, ceea ce favorizează intensificarea activităților sportive în zonă.

Pe parcursul anului, se planifică și organizează cel puțin 2 evenimente sportive și 1 un eveniment cultural: velo-maraton, evenimentul „Ziua sportivului și a mișcării olimpice”, festivalul „Cântec, joc și voie bună ca la noi în sat”.

Figura 10. Colectivul artistic model „Sălcioara”

Sursa: primăria Hîrtop

Figura 11. Festivalul „Cântec, joc și voie bună ca la noi în sat”

Sursa: primăria Hîrtop

Festivalul „Cântec, joc și voie bună ca la noi în sat” este un eveniment cunoscut și popular pentru ansamblurile și colectivele artistice din toată țară, dat fiind că se organizează tradițional în fiecare an³ acest festival, începând cu 1993. Fiecare ediție a acestui eveniment are o tematică aparte, astfel ediția a XV-a din anul 2022 are tematica „Oieritul”. Importanța acestui festival este marcată și de participarea înalților oficiali ai Republicii Moldova, precum ministrul culturii și alții. Colectivul artistic model „Sălcioara” din comuna Hîrtop evoluează mereu la acest festival, adițional este câștigătorul locului I la foarte multe ediții (13). Este un colectiv model cu o istorie captivantă ce își are începutul încă în anul 1975, când era condus de bibliotecara Macheev L. și obișnuiau atunci să prezinte în scenă diverse cântece folclorice, atât moldovenești cât și ucrainene, ruse.

În comună există obiecte de diverse culturi religioase. În acest sens pot fi enumerate: biserica ortodoxă ”Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, biserica baptistă ”Isus Salvatorul” și altele.

³ Cu excepția anilor când organizarea evenimentelor a fost interzisă, precum anii 2020-2022, din motive pandemice.

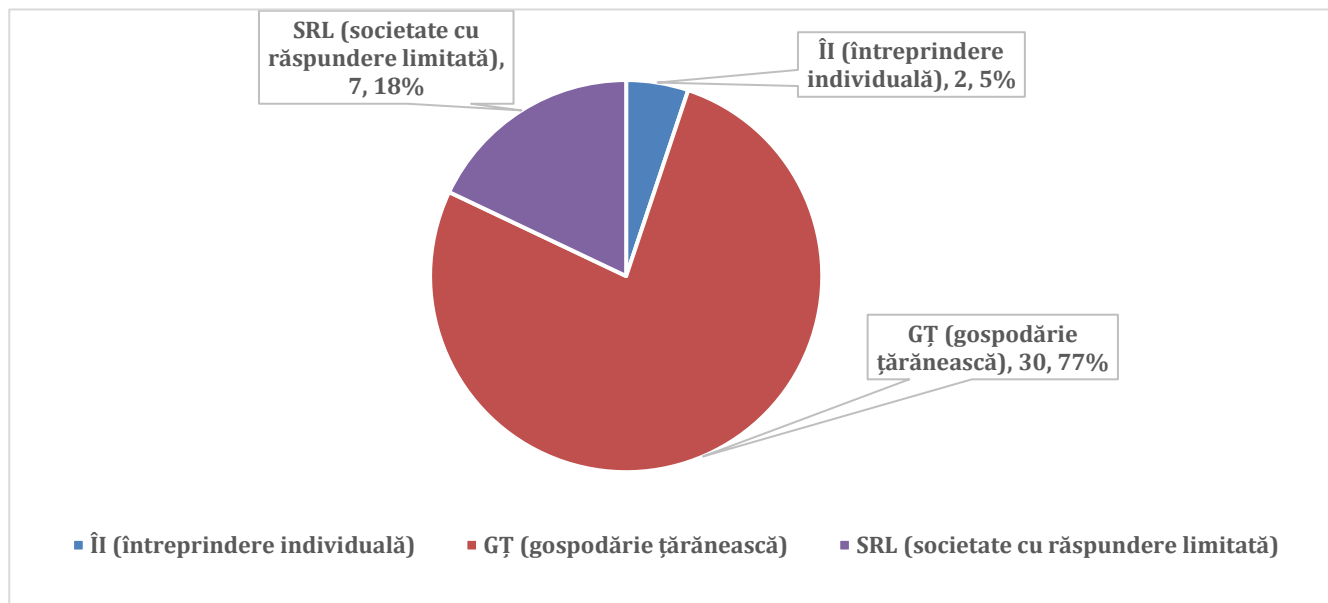
Hramul satului este sărbătorit în zile și moduri diferite în fiecare sat din comună, astfel în Hîrtop hramul se sărbătorește la data de 21 noiembrie „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, în timp ce în Prisaca și Ialpuș se sărbătorește în aceeași zi, la data de 8 noiembrie „Sfântul Dumitru”.

O oportunitate reprezintă arhivarea și promovarea patrimoniului cultural local prin intermediul: publicațiilor și revistelor locale, radioului local, cărților despre istoria comunei, muzeelor înregistrate sau improvizate, evenimentelor culturale și sportive anuale din UAT, rețetelor și bucatelor specifice locului.

2.7. Economia locală

Tipul comunei este agrar, și în continuare tot acest sector va fi dezvoltat. Caracteristicile naturale, precum relieful, clima temperat-continentală și calitatea solului, favorizează dezvoltarea agriculturii. Sectorul antreprenorial din teritoriu e format din 22 întreprinzători, dintre care: 2 întreprinderi individuale, 30 gospodării țărănești, 7 societăți cu răspundere limitată. Adicional în comună 2 persoane lucrează în baza patentelor deținute.

Figura 12. Întreprinderile locale după forma organizării

Sursa: conform datelor oferite de APL

Activitățile economice ce se desfășoară în Hîrtop fac parte din 2 domenii mari, conform clasificării naționale, și anume: agricultura, silvicultura și pescuit; comerțul cu ridicată și amănuntul.

Sectorul agricol - agricultura. Terenurile cu destinație agricolă acoperă o suprafață de 3495 ha. Acestea sunt gestionate în mod diferit de către localnici, în rezultat se conturează următoarea situație:

- circa 2300 ha sunt îngrijite de lideri agricoli cerealieri, ceea ce este echivalentul a 65% din terenul arabil;
- circa 130 ha sunt îngrijite de agricultori locali ce dezvoltă afaceri cu fructe și vie, ceea ce este echivalentul a 3% din terenul arabil;
- circa 940 ha ce reprezintă alte 27% din terenul arabil, sunt îngrijite de locuitori persoane fizice;
- restul de 125 ha nu au fost deloc îngrijite în ultimii 2 ani, ceea ce reprezintă circa 4%.

Conform datelor actuale privind gestionarea terenurilor agricole de persoane juridice, în comună activează: 2 lideri agricoli care gestionează circa 2300 ha pentru cultivarea culturilor cerealiere și 30 gospodării țărănești care gestionează 217 ha pentru culturi cerealiere, livezi și vii.

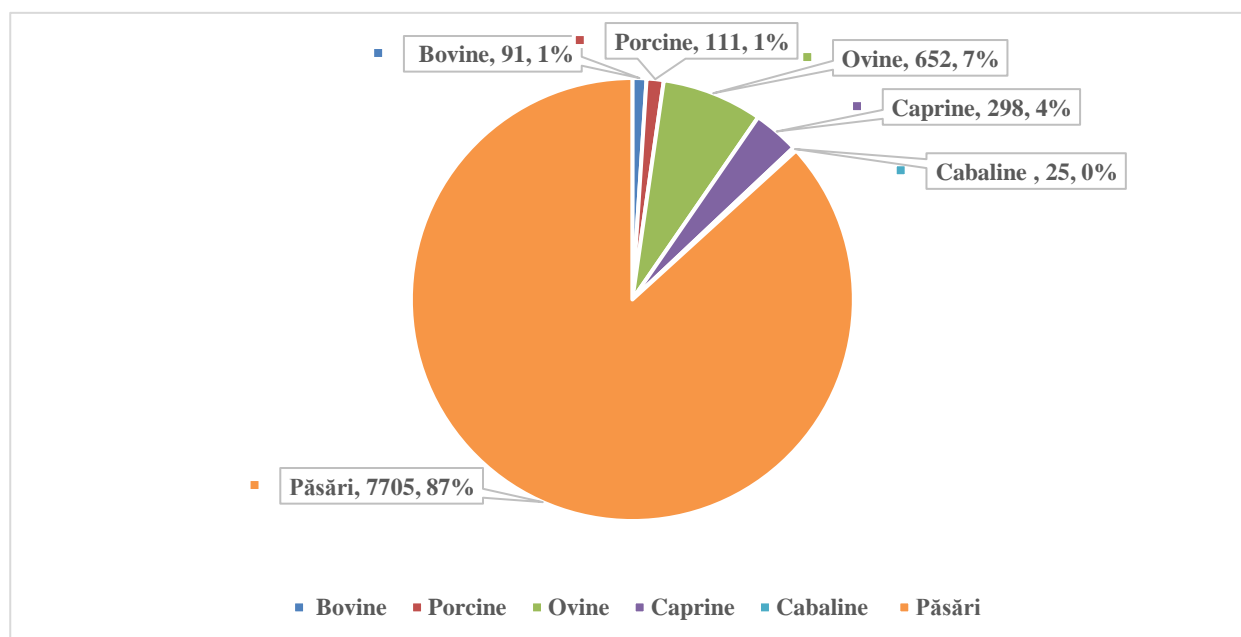
Preponderent terenurile cu destinație agricolă sunt utilizate pentru cultivarea culturilor cerealiere (circa 1700 ha) și oleaginoase (circa 600 ha). După care, vii (circa 100 ha), livezi de fructe sâmburoase (circa 44 ha), livezi de fructe sâmânțoase (circa 3 ha), plantații nucifere (circa 5 ha) și altele.

În comună există 2 sisteme de irigație ce acoperă o suprafață de 50 ha. În rest, cantitatea și calitatea roadei agricole, depinde în foarte mare măsură de factorii de mediu. De asemenea în comună există și alte elemente de infrastructură agricolă precum: 3 frigider industriale pentru depozitare, 2 depozit-hangar

pentru cereale (al 3-lea în proces de construcție), 1 uscătorie de fructe și legume, 1 oloiniță. La moment lipsesc: complexe de sere, centre/case de colectare-ambalare-procesare a fructelor și legumelor, mori, elevatoare pentru cereale, magazine agricole.

Sectorul agricol - zootehnia. Sectorul zootehnic este format din principalele subramuri: creșterea bovinelor, ovinelor și caprinelor, cabalinelor, porcinelor și creșterea păsărilor. Această activitate este legată de existența pășunilor și fânețelor, care ocupă o suprafață de circa 609 ha dintre care se pășunează doar 425 ha (restul fiind scutite), considerată suficientă pentru planurile de dezvoltare a antreprenorilor locali. Creșterea animalelor este caracteristică gospodăriilor casnice și ajută localnicii să se asigure cu produse alimentare de origine animală, precum și cu venituri din comercializarea acestor produse.

Figura 13. Repartizarea efectivului de animale

Sursa: conform datelor oferite de APL

În anul 2021 gospodăriile casnice, locuitorii creșteau și îngrijeau de circa 8882 animale, dintre care 87% sunt păsări, 11% sunt reprezentate de ovine (652 capete) și caprine (298 capete), 1% sunt reprezentate de bovine (91 capete), 1% sunt reprezentate de porcine (111 capete) și mai puțin de 1% sunt reprezentate de cabaline (25 capete). Adicional, în comună sunt cel puțin 18 apicultori. În ce privește piscicultura, în comună da sunt bazine acvatice destinate creșterii peștelui.

În ce privește infrastructura zootehnică, în comună sunt: 2 fermă de bovine care împreună însumează 84 vaci, 5 ferme de ovine și caprine ce au în gestiune pe moment 770 capete. Alte elemente de infrastructură zootehnică ce lipsesc în comună: centru de asistență sanitară veterinară, puncte de însămânțare artificială, farmacii veterinare, punct de colectare a laptelui, ferme de porcine și de păsări, centre de producere a produselor de origine animală și abatoare, centre pentru prelucrarea pieilor și lânii. Animalele din comună sunt tratate și monitorizate de medicul veterinar care vine la cerere și conform planului de vaccinare, și altele.

Sursa: arhiva GAL „Vatra Hotărnicenilor”

Figura 15. Stână de ovine și caprine

Sursa: arhiva GAL „Vatra Hotărnicenilor”

Sectorul non-agricol, industrie. Industria locală la moment nu este reprezentată de nici un antreprenor.

Sectorul non-agricol, servicii. Domeniul serviciilor este reprezentat de 6 magazine de comerț cu amănuntul a produselor alimentare și nealimentare de uz casnic.

Sectorul non-agricol, alimentație publică și HoReCa. Actualmente, în comună nu există săli de ceremonii, pensiuni turistice și alte elemente ale acestei ramuri, în consecință localnicii organizează aceste evenimente în satul Gura Galbenei și în orașul Cimișlia .

Infrastructura turistică este la o etapă incipientă de dezvoltare, astfel în comună nu există la moment nimic din următoarele: centre de meșteșugărit, artizanat și creație; case de odihnă, case rurale și pensiuni; agenții turistice, lipsa traseelor turistice și altele. Cu toate acestea, există potențial de a dezvolta afaceri în acest domeniu, îndeosebi case de odihnă și trasee turistice, dat fiind că există locații atractive, persoane cu inițiativă și relief deosebit.

Infrastructura de suport în afaceri. La moment este foarte puțin dezvoltată, practic lipsește, cauza fiind resurse materiale limitate, puțini antreprenori ce dețin cunoștințe calificate în managementul afacerii și gestionarea mijloacelor financiare atrase, fenomenul de emigrație spre zone urbane sau în afara țării, lipsa birourilor de consultanță ale Rețelei Naționale de Prestatori de Servicii de Extensiune Rurală (SER), lipsa incubatoarelor de afaceri, lipsa Asociațiilor de Economie și Împrumut (AEÎ) și altele.

2.8. Administrația publică locală

Unitatea administrativ teritorială Hîrtop este reprezentată la momentul elaborării și aprobării prezentei Strategii de către domnul primar, Vitalie CARAJA.

Activitatea primăriei este asigurată de către 7 angajați cel puțin, printre care: primar, contabil șef, secretar al consiliului local, percepător fiscal, asistent social, polițist de sector, specialist în reglementările proprietății funciare. În ce privește simbolurile oficiale, comuna Hîrtop nu deține simboluri oficiale ale comunei.

Bugetul local este constituit din veniturile de la bugetul de stat și venituri proprii, formate din impozitele și taxele locale. Astfel, bugetul gestionat de primărie este de 4538.5 mii lei pentru anul 2021, din care circa 67% reprezintă venituri de la bugetul de stat și restul de 33% reprezintă veniturile proprii.

Comunicarea cu băștinașii în interiorul comunei, la moment se realizează prin adunări, din vorbă în vorbă și prin grupuri pe rețelele sociale, dat fiind că radio și buletin informativ nu sunt, cu toate acestea sunt planificate a fi lansate în anul 2023. Prezența și promovarea comunei online la moment se efectuează în mod organic de către primărie care dispune de pagină în rețelele sociale. Pagini și grupuri Facebook au instituțiile de învățământ și alte entități locale. Informații despre primărie pot fi accesate la adresa web www.primariahirtop.comuna.md.

În ce privește securitatea și ordinea publică, starea criminogenă în zonă este apreciată ca fiind bună, frecvența infracțiunilor fiind în scădere în ultimii 5 ani. Adicional există sisteme de supraveghere video în comună.

Echipa APL, deține experiență în scrierea de proiecte și atragerea de fonduri, de asemenea se depun eforturi pentru implicarea diasporei în dezvoltarea comunei. Echipa primăriei activ se implică în scrierea proiectelor și accesarea surselor financiare destinate dezvoltării comunei. Printre ultimele succese în acest sens poate fi enumerat proiectul „Centrul socio-cultural multifuncțional”, pentru care a fost semnat în vara anului 2022 contract de finanțare cu Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală în cadrul programului „Satul European”, asfaltarea 5 km drum central cu suportul ADR SUD, altele.

În ce privește parteneriatele locale, comuna Hîrtop este membru al GAL-ului „Vatra Hotărnicenilor”, constituit în primăvara anului 2022 ce cuprinde a 6 unități administrativ teritoriale. Acest parteneriat constituie un avantaj pentru comună datorită faptului că scopul acestuia este de a dezvolta armonios teritoriul din mai multe perspective conform obiectivelor prestabilite. În acest sens anual se vor desfășura apeluri de concurs în cadrul GAL-ului pentru proiecte de activizare și dezvoltare la care vor putea participa toți localnicii din toate 3 sectoare: public, civic și business. Astfel în primul apel de concurs lansat în GAL au fost alese câștigătoare 2 proiecte din comuna Hîrtop, unul fiind pentru sectorul de afaceri - producere stupi, al doilea proiect fiind social – renovarea pavilioanelor la grădiniță.

În materie de colaborări internaționale, comuna Hîrtop este înfrățită cu 2 comune din România, și anume: comuna Cerașu din județul Prahova și comuna Ciugud din județul Alba. Pentru moment nu au fost implementate activități și proiecte comune cu acești parteneri.

3. CAPITOLUL III. ANALIZA SWOT

Scopul analizei SWOT în Strategia actuală este de a însoți profilul autorității prezentând pe scurt, dar explicit situația actuală a autorității.

Prima parte a cuvântului SWOT, și anume SW, se referă la identificarea punctelor forte (Strengths – Avantaje) și slabe (Weaknesses – Dezavantaje) interne ale organizației, care au impact asupra performanței autorității. Printre aspectele interne se numără:

- resursele umane care locuiesc și desfășoară activități în comună analizată după diverse criterii;
- organizarea comunei din perspectiva de management și administrare;
- resursele naturale disponibile în teritoriul administrat;
- entitățile private și instituțiile publice din comună;
- capacitatea tehnologică (sau lipsa acesteia);
- infrastructura fizică și asociată existentă;
- cadru regulator și instituțional local;
- aspectele financiare.

A doua parte a cuvântului SWOT, și anume OT, se referă la identificarea factorilor externi Oportunități (Opportunities) și Amenințări (Threats), care influențează performanța globală a autorității. Deși autoritatea nu-i poate controla direct, aceștia joacă un rol crucial, contribuind sau la ameliorarea, sau la reducerea performanței autorității. Printre factorii externi se numără:

- procesele socio-economice și demografice;
- cadrul legislativ național și internațional;
- sistemul administrației publice naționale;
- catastrofe naturale necontrolabile de om;
- parteneriate și colaborare externă;
- coordonare intersectorială;
- finanțare și donatori;
- comunicarea externă.

Atunci când sunt combinați, factorii /aspectele interne și externe arată în ce măsură autoritatea poate să-și îmbunătățească, împiedice sau mențină performanța sa. Sunt 2 aspecte importante în ceea ce privește analiza SWOT:

- analiza SWOT ține de identificarea punctelor forte, slabe, oportunităților și amenințărilor;
- în tabelul analizei SWOT se expun doar factorii relevanți pentru perioada de implementare.

Pentru a oferi o evaluare mai structurată, analiza SWOT a fost efectuată în conformitate cu domeniile studiate în capitolul II „PROFILUL SOCIO-ECONOMIC”, după cum urmează:

1. Mediu – amplasare geografică și capitalul natural.
2. Populație –potențialul uman.
3. Infrastructură – infrastructură fizică, socială și utilități.
4. Cultură - patrimoniul cultural.
5. Economie – economia locală.
6. Administrare – administrația publică locală.

Tabelul 3. Analiza SWOT Mediu

1. Amplasarea geografică și capitalul natural	
Mediul Intern	
<i>Avantaje</i>	<i>Dezavantaje</i>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ peisaje unice datorită reliefului evidențiat de dealuri înalte, câmpii joase și mai multe bazine acvatice ✓ faună și floră bogată, tipică pentru relieful de câmpie ✓ peisaj frumos, istoric și cu o acustică specifică „Hîrtopul Dacilor” ✓ resurse suficiente de apă potabilă subterană pentru aprovizionare cu apă a populației ✓ soluri preponderent cernoziom cu bonitate 61 ✓ acces rapid la drumul național R3/E584, care este într-o stare bună și facilitează accesul către Cimișlia, Hîncești și Chișinău ✓ circa 45% din patrimoniul forestier local este în gestiunea APL 	<ul style="list-style-type: none"> - existența gunoiștilor clandestine și neautorizate în extravilanul satelor din comună - arderea/incendierea vegetației uscate - terenuri accidentate (cu alunecări de teren) - pășunatul irațional - lipsa copacilor, arbuștilor și florilor necesare albinăritului
Mediul Extern	
<i>Oportunități</i>	<i>Amenințări</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ promovarea reliefului specific și unic pentru a spori atractivitatea turistică a teritoriului ➤ accesarea finanțelor destinate proiectelor de mediu și turism rural ➤ reîmpădurirea suprafețelor forestiere ➤ amenajarea și extinderea spațiilor verzi 	<ul style="list-style-type: none"> ! condiții climaterice nefavorabile ! existența și extinderea gunoiștilor clandestine

Sursa: conform datelor oferite de APL

Tabloul 4. Analiza SWOT Populație

2. Potențialul uman	
Mediul Intern	
<i>Avantaje</i>	<i>Dezavantaje</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ copii frecventează grădinița și gimnaziul din sat, nu sunt nevoiți să se deplaseze în altă comună ✓ cel puțin 20% din locuitori sunt angajați în sat ✓ cel puțin 40% din populație este aptă de muncă ✓ populația din localitate se implică și se mobilizează pentru cauze și inițiative sociale ✓ numărul de gospodării a crescut ✓ implicarea civică a populației este încurajată de grupurile de inițiativă locale ✓ prezența a cel puțin 2 activiști ecologici ✓ prezența unei asociații obștești din Chișinău ce implementează proiecte în comună 	<ul style="list-style-type: none"> - lipsa grupurilor de inițiativă formalizate pentru mobilizare comunitară - interes limitat și puțină implicare a diasporei în dezvoltarea comunei - natalitatea în descreștere și mortalitate în creștere - lipsa asociațiilor obștești înregistrate local
Mediul Extern	
<i>Oportunități</i>	<i>Amenințări</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ accesarea programelor de finanțare destinate consolidării capacităților populației precum orientare în carieră, consiliere și altele ➤ realizarea schimbului de experiență 	<ul style="list-style-type: none"> ! exodul populației active de la sate la orașe ! insuficiente locuri de muncă bine plătite în comună și în vecinătate ! lipsa interesului la liceeni și la studenți de a se întoarce în comună după studii

<ul style="list-style-type: none"> ➤ emigrarea persoanelor în comună ➤ atragerea mai multor asociații obștești să implementeze proiecte în comună 	
---	--

Sursa: conform datelor oferite de APL

Tabelul 5. Analiza SWOT Infrastructură

3. Infrastructura fizică, socială și utilități	
Mediul Intern	
<i>Avantaje</i>	<i>Dezavantaje</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ starea drumurilor în comună este satisfăcătoare ✓ iluminare stradală asigurată cu acoperire de 95% ✓ comuna Hîrtop este gazificată la 70% ✓ aprovizionarea cu apă acoperă cel puțin 90% ✓ grădiniță, gimnaziu, case de cultură, biblioteci, oficiu poștal, și punct medical funcționale ✓ instituțiile de învățământ, casele de cultură, primăria sunt active în rețelele sociale ✓ existența și amenajarea continuă a spațiilor verzi din comună ✓ echipă APL activă și cu experiență în scrierea și implementarea proiectelor, atragerea finanțărilor 	<ul style="list-style-type: none"> - lipsa sistemelor de irigare pentru terenurile agricole - existența gunoștilor clandestine în comună - lipsa unui centru comunitar pentru locuitori și a unui centru de plasament pentru bătrâni
Mediul Extern	
<i>Oportunități</i>	<i>Amenințări</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ atragerea investițiilor și crearea PPP ➤ accesarea programelor de finanțare destinate creării și reabilitării infrastructurii locale ➤ realizarea schimbului de experiență pentru funcționarii publici ➤ În Ialpuș ar fi optim de stabilit grădinița, punctul medical, casa de cultură, biblioteca și oficiul poștal într-un singur sediu, în clădirea administrativă (are cazangerie). 	<ul style="list-style-type: none"> ! lipsa autonomiei financiare ! capacitate limitată de atragere a resurselor financiare suplimentare sau/și a investițiilor ! instabilitate politică și economică în țară ! posibilități limitate de majorare a bugetului local ! natalitatea în descreștere ! emigrarea populației

Sursa: conform datelor oferite de APL

Tabelul 6. Analiza SWOT Cultură

4. Patrimoniul cultural	
Mediul Intern	
<i>Avantaje</i>	<i>Dezavantaje</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ patrimoniu cultural istoric bogat, care încă urmează a fi descoperit și valorificat ✓ echipa APL este interesată de restaurarea și îngrijirea monumentele culturale din comună ✓ existența unui muzeu improvizat în satul Hîrtop 	<ul style="list-style-type: none"> - actualmente comuna nu este promovată și valorificată ca destinație turistică - un singur obiect de patrimoniu este înregistrat în arhiva națională

<ul style="list-style-type: none"> ✓ funcționarea mai multor colective artistice precum, ”Sălcioara”, „Sânzienele”, „Doinașii” ✓ monument ocrotit de stat biserica ortodoxă ”Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” ✓ desfășurarea atelierelor de creație ✓ organizarea spectacolelor și turneelor de spectacole de către trupa de teatru „Thalia” ✓ echipe de fotbal și volei active 	<ul style="list-style-type: none"> - lipsa cărților, revistelor, radioului local prin care să se promoveze potențialul cultural
Mediul Extern	
<i>Oportunități</i>	<i>Amenințări</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ promovarea comunei ca destinație turistică ➤ accesarea programelor de finanțare destinate patrimoniului cultural și dezvoltării turismului ➤ crearea și organizarea evenimentelor artistice și sportive anuale 	<ul style="list-style-type: none"> ! instabilitate politică și economică în țară ! emigrarea populației din comună ! restricții de deplasare și organizare a evenimentelor

Sursa: conform datelor oferite de APL

Tabelul 7. Analiza SWOT Economie

5. Economia locală	
Mediul Intern	
<i>Avantaje</i>	<i>Dezavantaje</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ terenurile agricole sunt prelucrate circa 95% ✓ prezența în UAT a cel puțin 2 lideri agricoli ✓ deschiderea antreprenorilor din comună în extinderea și dezvoltarea afacerilor locale ✓ existența în teritoriu a unei uscătorii de fructe, 2 depozite frigorifice și o oloiniță ✓ existența în teritoriu a mai multor stâne private de ovine și caprine, punct de colectare lapte ✓ capacitatea relativ bună a antreprenorilor locali de angajare a populației locale atât permanent (20%) cât și sezonier (10%) 	<ul style="list-style-type: none"> - economia locală puțin diversificată - lipsa punctelor de deservire turistică - lipsa drumurilor agricole asfaltate îngreunează accesul pe vreme nefavorabilă fermierilor - lipsă de centru de asistență sanitară veterinară și de însămânțare artificială, farmacii veterinare, ferme de porcine și păsări, centre de producere a produselor de origine animală, centre de prelucrare a pieilor/lânii, iazuri piscicole - capacitate limitată a antreprenorilor locali de a angaja cu normă întreagă pe per. nedeterminată
Mediul Extern	
<i>Oportunități</i>	<i>Amenințări</i>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ crearea pensiunilor turistice ➤ diversificarea activităților economice ➤ construcția drumurilor agricole locale ➤ realizarea schimbului de experiență ➤ accesarea programelor de finanțare și subvenții pentru afaceri noi și existente 	<ul style="list-style-type: none"> ! instabilitate economică și politică ! lipsa forței de muncă calificate conform necesităților ! condiții meteo nefavorabile agriculturii ! reducerea instrumentelor naționale de susținere a antreprenorilor mici și mijlocii

Sursa: conform datelor oferite de APL

Tabelul 8. Analiza SWOT Administrare

6. Administrația publică locală
--

Mediul Intern	
Avantaje	Dezavantaje
<ul style="list-style-type: none"> ✓ echipa APL deține experiență în atragerea fondurilor și implementarea proiectelor ✓ primarul se bucură de încrederea cetățenilor și de susținerea acestora în proiecte comunitare ✓ comunicarea cu băștinașii se realizează rapid și prin comunicare directă și transparentă ✓ echipa APL este deschisă pentru parteneriate și implementarea proiectelor comune ✓ este membru GAL „Vatra Hotărnicenilor” 	<ul style="list-style-type: none"> - comuna nu deține simboluri oficiale - lipsa ziarelor, buletinelor informative și a postului de radio local pentru comunicarea știrilor și altor informații de interes local
Mediul Extern	
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> ➤ atragerea investițiilor și crearea PPP ➤ accesarea programelor de finanțare destinate consolidării capacității instituționale ➤ realizarea schimbului de experiență ➤ oportunități de dezvoltare nevalorificate 	<ul style="list-style-type: none"> ! capacitate limitată de atragere a surselor de dezvoltare suplimentare sau/și a investițiilor ! instabilitate politică și economică în țară ! posibilități limitate de majorare a bugetului local ! natalitatea în descreștere, emigrarea populației

Sursa: conform datelor oferite de APL

4. CAPITOLUL IV. CADRUL GENERAL AL STRATEGIEI

4.1. Viziunea

Viziunea constituie o stare dorită, ceea ce trebuie să devină comuna Hîrtop în următorii 7 ani.

Comuna Hîrtop este o zonă rurală cu un teritoriu prosper, cu o economie funcțională, infrastructură tehnico – edilitară modernă, mediu ecologic protejat, tradiții explorate și promovate, cu administrare transparentă și profesionistă care asigură tuturor cetățenilor servicii publice calitative și un nivel de trai decent.

4.2. Misiunea

Misiunea sau mandatul autorității este o prezentare scurtă a scopului, rolurilor, competențelor și responsabilităților principale ale autorității publice locale. Misiunea răspunde la întrebări precum: „Ce facem noi?”, „Pentru cine activăm noi?”, „Cum contribuim la activitatea generală a Guvernului?”. Declarația de misiune a primăriei este o descriere a activității autorității și locul pe care acesta îl ocupă în cadrul sistemului administrative național. Respectiv, declarația de misiune a autorității publice locale a comunei Hîrtop expusă în continuare este valabilă pentru o perioadă de cel puțin 7 ani.

Primăria comunei Hîrtop va fi permanent în slujba nevoilor comunității locale pentru a furniza servicii publice de calitate, a îmbunătăți standardul de viață a locuitorilor, a susține dezvoltarea unui mediu economic prosper, protejarea mediului ambiant și sporirea atractivității turistice a comunei.

4.3. Valorile

Valorile reprezintă norme de conduită și atitudine general acceptate de rezidenți pentru realizarea viziunii și misiunii. Sistemul de valori al cetățenilor din Comuna Hîrtop este compus din următoarele valori:

- **Transparență.** Fiecare persoană va avea acces liber la informații privind drepturile sale fundamentale și alte drepturi stabilite prin lege.
- **Responsabilitate.** Asumarea acțiunilor ce vor facilita implementarea Strategiei, asumarea răspunderii pentru impact, consecințe și gestionarea riscurilor.
- **Dezvoltare.** Dezvoltarea creativă a copiilor, dezvoltarea afacerilor, dezvoltarea infrastructurii, dezvoltarea patrimoniului cultural, dezvoltarea unui mediu social prosper.
- **Respect.** Respect pentru libertatea alegerii, pentru egalitatea de șanse, pentru confidențialitate, pentru rolul care îl are fiecare cetățean în dezvoltarea comunei.

4.4. Obiective strategice și specifice

Obiectivele strategice constituie esența, rezultatul final din contopirea celor 3 sectoare de bază a procesului de planificare strategică pe termen lung la nivel local, și anume: sectorul public, antreprenoriatul și societatea civilă. Cu scopul de a facilita realizarea obiectivelor strategice, acestea au fost descompuse, cascade în obiective mai mici, și anume în obiective specifice. Acestea la rândul lor vor fi realizate prin implementarea mai multor programe, ce includ la rândul lor mai multe grupuri de activități sau proiecte, menționate în Planul de Acțiuni (PA). Grupurile de activități și de proiecte urmează a fi detaliat planificate și descrise în Planul Anual al APL.

Strategia actuală va fi implementată prin îndeplinirea a 4 obiective strategice:

1. Dezvoltarea infrastructurii fizice, asociate și amenajarea teritoriului (OS 1)
2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale (OS 2)
3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale (OS 3)
4. Promovarea patrimoniului local și susținerea implicării civice (OS 4)

În continuare sunt expuse detaliat toate cele 4 obiective strategice:

1. Dezvoltarea infrastructurii fizice, asociate și amenajarea teritoriului (OS 1)

Obiectivul strategic OS 1. cuprinde o varietate de acțiuni menite să creeze, îmbunătățească, consolideze și să modernizeze infrastructura locală și mediul ambiant, precum: infrastructura rutieră, stații de așteptare, sistem de aprovizionare cu apă, sistem centralizat de canalizare, managementul deșeurilor, lichidarea gunoștilor neautorizate, sistem de aprovizionare cu gaze naturale, colectare selectivă a deșeurilor, eficiență energetică, cazangerii autonome, mediu ambiant sănătos, parcuri și fâșii forestiere, spații verzi curățate și amenajate, educație ecologică, crearea elementelor de infrastructură ecologică, altele conform necesităților identificate în procesul de planificare, precum și ulterior în procesul de implementare a Strategiei de față. Obiectivul strategic 1 se va îndeplini prin intermediul a 2 obiective specifice (O.S.) și 6 programe.

2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale (OS 2)

Obiectivul strategic OS 2. include o diversitate de acțiuni orientate să dezvolte economic comuna precum: facilitarea accesului la terenurile agricole și alte locații de interes economic, modernizarea sectorului agricol, diversificarea afacerilor non-agricole, dezvoltarea afacerilor turistice, crearea parteneriatelor public-private, atragerea investitorilor, susținerea creării locurilor de muncă noi și bine plătite, facilitarea creării infrastructurii de susținere a afacerilor, susținerea creării infrastructurii de afaceri necesară pentru dezvoltarea afacerilor agricole și non-agricole, facilitarea accesului producătorilor locali la platformele locale de comercializare, altele conform necesităților identificate în procesul de planificare precum și ulterior în procesul de implementare a Strategiei de față. Obiectivul strategic 2 se va îndeplini prin intermediul a 2 obiective specifice (O.S.) și 4 programe.

3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale (OS 3)

Obiectivul strategic OS 3. presupune îmbunătățirea calității vieții în comună prin intermediul unui grup de acțiuni ce vizează mai multe domenii precum: guvernare eficientă, dotare tehnico-materială a APL, instruirea și consolidarea capacităților personalului APL, crearea parteneriatelor de dezvoltare, dezvoltarea mecanismului eficient de comunicare, educație preșcolară, învățământ gimnazial, cultură, sport, sănătate, protecție socială, altele conform necesităților identificate în procesul de planificare

precum și ulterior în procesul de implementare a Strategiei de față. Obiectivul strategic 3 se va îndeplini prin intermediul a 2 obiective specifice (O.S.) și 6 programe.

4. Promovarea patrimoniului local și susținerii implicării civice (OS 4)

Obiectivul strategic OS 4. presupune în special conservarea patrimoniului cultural, dezvoltarea potențialului cultural local, precum: dezvoltarea mecanismului eficient de promovare locală și mobilizare civică, altele conform necesităților identificate în procesul de planificare precum și ulterior în procesul de implementare a Strategiei de față. Obiectivul strategic 3 se va îndeplini prin intermediul a 3 obiective specifice (O.S.) și 6 programe.

Tabelul 9. Matricea cadru a Strategiei

Obiectiv strategic	Obiective specifice	Programe
1. OS 1. Dezvoltarea infrastructurii fizice, asociate, și amenajarea teritoriului	O.S. 1.1. Reabilitarea, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și asociate	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Infrastructură rutieră și iluminare stradală ➤ Aprovizionare cu apă și soluții alternative sistemului de canalizare ➤ Aprovizionare cu gaze naturale ➤ Eficiență energetică
	O.S. 1.2. Protecția mediului ambiant și amenajarea teritoriului	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Managementul deșeurilor ➤ Mediu și amenajarea teritoriului
2. OS 2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale	O.S. 2.1. Susținerea dezvoltării afacerilor agricole și non-agricole prietenoase mediului	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dezvoltarea sectorului agricol ➤ Dezvoltarea sectorului non-agricol
	O.S. 2.2. Atragerea investitorilor și consolidarea infrastructurii de afaceri	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Infrastructura de afaceri ➤ Investitori și PPP
3. OS 3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale	O.S. 3.1. Îmbunătățirea capacităților pentru o guvernare transparentă și eficientă	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Consolidarea capacităților și a transparenței ➤ Cooperare și parteneriate ➤ Organizare teritorială
	O.S. 3.2. Dezvoltare instituțională și sporirea calității serviciilor sociale	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Instituțiile și serviciile de educație și învățământ ➤ Instituțiile și serviciile de sănătate ➤ Alte servicii sociale⁴
4. OS 4. Promovarea patrimoniului local și susținerea implicării civice	O.S. 4.1. Modernizarea și dotarea tehnico-materială a obiectelor de interes cultural și recreativ	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Domeniul cultural-artistic ➤ Domeniul sportiv-recreativ
	O.S. 4.2. Promovarea patrimoniului local și dezvoltarea turismului	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Activități și evenimente de promovare ➤ Turism și atractivitate turistică
	O.S. 4.3. Dezvoltarea sectorului asociativ și stimularea implicării civice	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sector asociativ ➤ Implicare civică

Sursa: conform datelor oferite de APL

⁴ Alte servicii sociale – cuprind servicii destinate persoanelor social-vulnerabile care necesită suport și îngrijire, familiilor tinere cu scopul de a susține și favoriza natalitatea.

5. CAPITOLUL VI. PLANUL DE ACȚIUNI

Planul de Acțiuni reprezintă un set activități în domenii prioritare ce se vor întreprinde în decursul a 7 ani, în scopul atingerii obiectivelor strategice fixate prin prezenta Strategie pentru îmbunătățirea condițiilor de trai și pentru dezvoltarea comunității locale, astfel încât procesul să fie evaluat și adaptat continuu.

Planul de Acțiuni va fi revizuit în mod periodic, astfel încât obiectivele stabilite să fie adaptate la evoluția și contextul macro-economic al Republicii Moldova. Revizuirea și corecția acestuia va fi efectuată, considerând și opiniile societății civile locale. Se planifică ca revizuirea să se facă la intervale scurte (nu mai rar decât o dată în an), astfel încât marja de eroare în privința evaluării resurselor necesare pentru diverse proiecte să fie cât mai mică. De asemenea, Planul de Acțiuni va ține cont de evoluția în timp a economiei comunei, iar variabilele economice și sociale luate în calcul la prognoza economică și demografice se vor actualiza la revizuirile ulterioare.

Planul de acțiuni are în vizor îndeplinirea următoarelor 4 obiective strategice:

1. Dezvoltarea infrastructurii publice și amenajarea teritoriului (OS 1)
2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale (OS 2)
3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale (OS 3)
4. Promovarea patrimoniului local și susținerea implicării civice (OS 4)

În continuare sunt expuse detaliat toate cele 4 obiective strategice, inclusiv cu explicarea acestora și descompunerea în obiective specifice.

5.1. Obiectivul strategic OS 1. Dezvoltarea infrastructurii fizice și protecția mediului ambiant

Obiectivul strategic 1 se va îndeplini prin intermediul a 2 obiective specifice (O.S.):

- O.S. 1.1. Reabilitarea, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și asociate;
- O.S. 1.2. Protecția mediului ambiant și amenajarea teritoriului.

Program	Grup de activități și proiecte planificate spre implementare	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Obiectivul specific O.S. 1.1. Reabilitarea, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii fizice și asociate						
	Elaborarea studiilor de fezabilitate și a proiectelor tehnice pentru construcția și reabilitarea infrastructurii rutiere	2023-2030	200	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL,	Primar, CL, grup de lucru	proiect aprobat
	Construcția, reabilitarea, menținerea și reparația rețelei de drumuri locale	2023-2030	3500			km drum reparat km drum construit

Program	Grup de activități și proiecte planificate spre implementare	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Infrastructură rutieră și iluminare stradală	Construcția, reabilitarea și amenajarea podurilor și canalelor de scurgere a apelor pluviale	2023-2030	1000	fonduri externe, alte surse		nr. canale de scurgere nr. poduri reparate
	Construcția, reabilitarea și amenajarea stațiilor rutiere și a altor elemente de infrastructură rutieră	2023-2030	350			nr. stații amenajate
	Renovarea și extinderea sistemului de iluminare stradală al comunei	2023-2030	200			nr. stâlpi de iluminare nr. de străzi iluminate
Aprovizionare cu apă și sistem de canalizare centralizat	Efectuarea studiilor de fezabilitate și proiectarea rețelelor ingineresti de aprovizionare cu apă potabilă și a sistemelor de canalizare centralizată	2023-2030	120	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	proiect aprobat
	Construcția, extinderea și reabilitarea rețelelor ingineresti de aprovizionare cu apă potabilă și/sau a sistemelor de canalizare centralizată	2023-2030	3500			km de apeduct nr. gospodării conectate
Aprovizionarea cu gaze naturale				BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	
	Construcția, extinderea și reabilitarea rețelelor ingineresti de aprovizionare cu gaze naturale	2023-2030	2500			km de gazoduct nr. gospodării conectate
Eficiență energetică	Elaborarea studiilor de fezabilitate și proiectelor tehnice pentru termoizolarea edificiilor publice din localitate	2023-2030	120	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. proiecte aprobat
	Modernizarea infrastructurii fizice și instituționale cu elemente și tehnologii de eficiență energetică	2023-2030	700			nr. de edificii dotate nr. tehnologii instalate
Obiectivul specific O.S. 1.2. Protecția mediului ambiant și amenajarea teritoriului						
	Proiectarea și implementarea sistemului de gestionare a deșeurilor (colectare, transportare, și depozitare)	2023-2030	1600			nr. gospodării deservite tone deșeuri colectate/an

Program	Grup de activități și proiecte planificate spre implementare	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Managementul deșeurilor	Amenajarea și întreținerea gunoiștilor autorizate în conformitate cu normele sanitaro-epidemice și ecologice existente	2023-2030	1200	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. gunoiști m ³ capacitate gunoiști
	Amenajarea și întreținerea căilor de acces la gunoiștile autorizate	2023-2030	600			nr. drum de acces create km de drum de acces
	Elaborarea și implementarea unui mecanism de avertizare și sancționare a persoanelor care încalcă regulile de depozitare a deșeurilor casnice	2023-2030	40			mecanism implementat nr. persoane sancționate valoarea penalităților
	Lichidarea gunoiștilor neautorizate	2023-2030	30			nr. gunoiști lichidate nr. gunoiști nelichidate
	Organizarea bilunarelor ecologice (curățire, amenajare și înverzire a spațiilor publice)	2023-2030	70			nr. bilunare organizate tone deșeuri colectate nr. pomi plantați
	Inițierea unor campanii de informare și conștientizare a publicului în vederea gestionării eficiente a deșeurilor	2023-2030	15			nr. campanii organizate nr. persoane informate
Mediu și amenajarea teritoriului	Implementarea programelor de educație ecologică a copiilor, tinerilor și fermierilor etc.	2023-2030	10	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. programe organizate nr. persoane instruite
	Curățarea și amenajarea resurselor acvatice și a spațiilor verzi în intravilan și extravilan	2023-2030	280			nr. spații verzi amenajate nr. rs. acvatice amenajate
	Achiziționarea de echipamente și utilaj pentru efectuarea diverselor lucrări necesare comunei (îndreptarea drumurilor, săparea gropilor și tranșelor, altele)	2023-2030	1200			nr. utilaje achiziționate nr. echipamente achiziționate nr. intervenții efectuate
	Plantarea de arbori și reîmpădurirea perdelelor forestiere de protecție, inclusiv crearea oasipurilor de plantație pentru albinărit	2023-2030	140			nr. copaci plantați suprafața ha plantată
	Elaborarea și implementarea unui sistem de măsuri pentru amenajarea și îngrijirea tuturor	2023-2030	70			nr. măsuri aprobate

Program	Grup de activități și proiecte planificate spre implementare	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
	zonelor verzi, de odihnă și agrement de pe teritoriul satelor					nr. persoane responsabile nr. spații amenajate nr. spații îngrijite
	Amenajarea și dotarea terenurilor de joacă pentru copii în perimetrul satelor	2023-2030	70			nr. terenuri de joacă amenajate
	Construcția unui veceu uscat Eco-San pe teritoriul parcului	2023-2030	25			nr. veceu construit nr. veceu funcțional
	Proiectarea, extinderea și amenajarea unui cimitir local	2023-2030	40			cimitir amenajat nr. locuri create
	Curățarea și amenajarea anuală a cimitirelor din perimetrul comunei	2023-2030	10			nr. acțiuni de curățare tone deșeu colectat

5.2. Obiectivul strategic OS 2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale

Obiectivul strategic 2 se va îndeplini prin intermediul a 2 obiective specifice (O.S.):

- O.S. 2.1. Susținerea dezvoltării afacerilor agricole și non-agricole;
- O.S. 2.2. Atragerea investitorilor și consolidarea infrastructurii de afaceri.

Program	Grup de activități și proiecte planificate	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Obiectivul specific O.S. 2.1. Susținerea dezvoltării afacerilor agricole și non-agricole						
Dezvoltarea sectorului agricol	Stimularea dezvoltării sectorului de producere (ferme de creșterea a animalelor, mini-fabrici de prelucrare a fructelor și legumelor, altele)	2023-2030	50	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL,	Primar, CL, grup de lucru	nr. puncte de producere dezvoltate nr. afaceri susținute
	Stimularea folosirii tehnologiilor moderne în agricultură	2023-2030	50			nr. fermieri susținuți nr. tehnologii moderne implementate

Program	Grup de activități și proiecte planificate	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
	Elaborarea studiilor de fezabilitate, proiectarea, construcția și menținerea sistemelor de irigare a terenurilor agricole		1600	fonduri externe, alte surse		m ² de teren irigat km ai rețelei de irigare nr. de loturi de teren irigate
	Promovarea implementării în sectorul agricol de producere a standardelor europene de calitate	2023-2030	30			nr. standarde implementate
	Facilitarea în deschiderea unor puncte de colectare și achiziționare a producției agricole	2023-2030	240			nr. puncte deschise tone producție colectată
Dezvoltarea sectorului non-agricol	Stimularea dezvoltării sectorului servicii (confecții, frezării, centru de reparații a tehnicii, industrii creative, altele), inclusiv prin oferirea în locațiune a spațiilor la balanța APL	2023-2030	30	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. afaceri susținute nr. spații date în locațiune
	Stimularea dezvoltării turismului rural și infrastructurii aferente	2023-2030	120			nr. de afaceri în turism nr. de turiști unici
	Reabilitarea și repararea bunurilor imobiliare în gestiunea APL (ex. un bloc al clădirii grădiniței) care pot fi oferite în locațiune afacerilor locale	2023-2030	240			nr. de obiecte reparate m ² suprafața reparată
Obiectivul specific O.S. 2.2. Atragerea investitorilor și consolidarea infrastructurii de afaceri						
Infrastructura de afaceri	Accesarea unor surse de finanțare sub formă de grant sau investiționale pentru susținerea dezvoltării business-ului rural	2023-2030	80	BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. programe pentru business implementate
	Amenajarea, darea în exploatare și funcționarea unei piețe agricole autorizate	2023-2030	50			nr. de locuri amenajate nr. de fermieri locali
Investitori și PPP	Atragerea investitorilor și crearea parteneriatelor public private (inclusiv elaborarea studiilor de fezabilitate/proiectelor investiționale)	2023-2030	80	BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. investitori atrași mii lei investiții atrase

5.3. Obiectivul strategic OS 3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale

Obiectivul strategic 3 se va îndeplini prin intermediul a 3 obiective specifice (O.S.):

- O.S. 3.1. Îmbunătățirea capacităților pentru o guvernare transparentă și eficientă;
- O.S. 3.2. Dezvoltare instituțională și sporirea calității serviciilor sociale.

Program	Grup de activități și proiecte planificate	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Obiectivul specific O.S. 3.1. Îmbunătățirea capacităților pentru o guvernare transparentă și eficientă						
Consolidare capacități APL și transparență	Repararea, modernizarea sediului primăriei și dotarea tehnico-materială a acestuia	2023-2030	240	BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	m ² suprafață renovată nr. unități tehnico-materiale achiziționate
	Diversificarea serviciilor publice pentru populație (inclusiv achiziționarea de vehicule și echipament de deszăpezire, întreținere spații verzi;)	2023-2030	1200			nr. utilaje achiziționate nr. vehicule achiziționate nr. servicii noi
	Organizarea de către primărie sau participarea funcționarilor publici la cursuri de calificare în administrare publică	2023-2030	40			nr. cursuri frecventate nr. funcționari instruiți
	Diversificarea instrumentelor de comunicare și vizibilitate locală (pagină web, panouri informative, ziar, radioul local, audieri publice, dezbateri, adunări cu localnicii, web TV, podcast, altele)	2023-2030	50			nr. dezbateri și participanți nr. adunări locale și participanți nr. panouri informative
Cooperare și parteneriate	Stabilirea unor parteneriate, înfrățiri cu satele/comunele din statele vecine în vederea soluționării unor probleme comune (măsurii culturale, schimb de experiență, proiecte transfrontaliere, etc.)	2023-2030	100	BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. parteneriate cu comunele din RM nr. de înfrățiri cu comunele din alte țări nr. proiecte de cooperare
Organizare teritorială	Elaborarea planului urbanistic	2023-2030	150	BL, BR, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	plan aprobat

Program	Grup de activități și proiecte planificate	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Obiectivul specific O.S. 3.2. Dezvoltare instituțională și sporirea calității serviciilor sociale						
Instituțiile și serviciile de educație și învățământ	Construcția, reparația, renovarea și modernizarea sediilor instituțiilor de educație și învățământ, precum și a curților acestora	2023-2030	350	BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	m ² suprafață renovată nr. încăperi renovate
	Reînnoirea bazei tehnico-materiale în corespundere cu particularitățile de vârstă a copiilor și a elevilor care o frecventează	2023-2030	140			nr. unități tehnico-materiale achiziționate
	Asigurarea iluminatului artificial de calitate în sălile de studii ale instituțiilor de învățământ	2023-2030	80			nr. de săli iluminate
	Dotarea bibliotecii instituției de învățământ cu toată literatura necesară pentru lectura suplimentară și obligatorie a elevilor	2023-2030	50			nr. unități de literatură
	Construcția veceurilor uscate ("Eco-San") pe teritoriul instituțiilor de educație și învățământ	2023-2030	60			nr. unități construite
Instituțiile și serviciile de sănătate	Lărgirea gamei de servicii medicale prestate locuitorilor comunei	2023-2030	30	BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. servicii medicale noi
	Inițierea unor programe de educație sanitară pentru copii, tineri, adulți și vârstnici	2023-2030	20			nr. programe organizate
Alte entități și servicii sociale				BL, BR, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	
	Deschiderea unui centru de plasament (azil) pentru persoanele în etate	2023-2030	3500			centru deschis nr. persoane în etate
	Implementarea serviciilor socio-medice și de socializare destinate persoanelor sărace, persoanelor cu dizabilități și persoanelor în etate	2023-2030	400			nr. servicii oferite nr. beneficiari de servicii
	Crearea și demararea programelor de susținere a familiilor tinere și tinerilor specialiști	2023-2030	350			nr. programe organizate nr. familii susținute nr. copii născuți

5.4. Obiectivul strategic OS 4. Promovarea patrimoniului local și susținerea implicării civice

Obiectivul strategic 4 se va îndeplini prin intermediul a 3 obiective specifice (O.S.):

- O.S. 4.1. Modernizarea și dotarea tehnico-materială a obiectelor de interes cultural-recreativ;
- O.S. 4.2. Promovarea patrimoniului local și dezvoltarea turismului;
- O.S. 4.3. Dezvoltarea sectorului asociativ și stimularea implicării civice.

Program	Grup de activități și proiecte planificate	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Obiectivul specific O.S. 4.1. Modernizarea și dotarea tehnico-materială a obiectelor de interes cultural-recreativ						
Domeniul cultural-artistic	Reparația și dotarea tehnico-materială a Căminelor Culturale pentru buna funcționare	2023-2030	4200	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	m ² suprafață renovată nr. încăperi renovate nr. unități tehnico-materiale achiziționate
	Dotarea tehnico-materială și actualizarea fondului de carte a bibliotecii publice	2023-2030	140			nr. unități de literatură nr. unități tehnico-materiale achiziționate
	Asigurarea colectivelor artistice cu instrumente, aparataj și costumație necesară	2023-2030	1200			nr. unități echipament nr. membri colectiv art.
	Proiect tehnic și crearea și amenajarea unui muzeu local în Hîrtop	2023-2030	240			muzeu deschis nr. obiecte expuse
Domeniul sportiv-recreativ	Amenajarea și întreținerea stadioanelor centrale (inclusiv cu veceu uscat „Eco-San”)	2023-2030	200	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. stadioane amenajate nr. veceu construite
	Proiectarea, construcția, dotarea tehnico-materială a unui mini-stadion multifuncțional pentru activități sportive	2023-2030	600			proiect aprobat mini-stadion construit nr. meciuri desfășurate
	Menținerea activității echipelor sportive de amatori (fotbal, volei, etc.) și dotarea lor cu echipament sportiv necesar	2023-2030	210			nr. echipe sportive nr. sportivi nr. unități tehnico-materiale achiziționate
Obiectivul specific O.S. 4.2. Promovarea patrimoniului local și dezvoltarea turismului						

Program	Grup de activități și proiecte planificate	Perioada de implementare	Costuri (mii lei)	Surse potențiale de finanțare	Responsabili	Indicatori de monitorizare
Activități și evenimente de promovare	Organizarea și petrecerea evenimentelor cultural-artistice și sportive anuale în comună, precum și participarea la evenimente externe comunei	2023-2030	105	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. evenimente locale nr. participanți nr. evenimente externe
	Editarea și lansarea cărții “Istoria Satului”	2023-2030	50			carte redactată carte lansată
Turism și atractivitate turistică	Crearea traseelor turistice	2023-2030	140	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. trasee turistice nr. puncte incluse în traseele turistice locale
	Suținerea inițiativelor turistice și proiectelor destinate atragerii, deservirii turiștilor	2023-2030	280			nr. inițiative susținute nr. pensiuni turistice nr. turiști unici
Obiectivul specific O.S. 4.3. Stimularea implicării civice și dezvoltarea sectorului asociativ						
Sectorul asociativ	Suținerea asociațiilor prezente pe teritoriul comunei și susținerea înființării, activării de ONG-uri și organizații locale	2023-2030	140	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. asociații susținute nr. proiecte implementate
	Suținerea dezvoltării afacerilor sociale	2023-2030	140			nr. afaceri sociale lansate
Implicare civică	Inițierea și derularea unor acțiuni de implicare, participare și mobilizare civică	2023-2030	70	BL, BR, FRN, FISM, FNDRL, fonduri externe, alte surse	Primar, CL, grup de lucru	nr. inițiative civice nr. grupuri de mobilizare
	Crearea centrului de resurse pentru tineri	2023-2030	90			centru creat nr. de tineri

6. CAPITOLUL VI. BUGETUL

Bugetul strategiei cuprinde doar bugetul programelor și grupurilor de proiecte și acțiuni menționate în Planul de acțiuni. Bugetul estimat nu include și bugetul dedicat funcționării APL. Următorul tabel, este un tabel totalizator, care înglobează bugetul planului de acțiuni și numărul de programe pentru fiecare obiectiv strategic.

Tabelul 10. Buget

Denumirea obiectivului strategic	Nr. programe	Mii lei	Cota, %
OS 1. Dezvoltarea infrastructurii fizice, asociate și amenajarea teritoriului	6	1759710	514%
OS 2. Atragerea investitorilor și dezvoltarea economiei locale	4	2570	7%
OS 3. Dezvoltare instituțională și îmbunătățirea calității serviciilor publice locale	6	92606760	1928%
OS 4. Promovarea patrimoniului local și susținerea implicării civice	6	32107805	2210%
Total SDSE:		347252750	100%

Elaborat: grupul de lucru în baza cercetării pieței și consultărilor publice cu rezidenții

7. CAPITOLUL VII. PLANUL DE IMPLEMENTARE

Comuna Hîrtop este o unitate administrativ-teritorială (UAT) în raionul Cimișlia, care face parte din Regiunea de Dezvoltare Sud (RDS) a Republicii Moldova.

Succesul realizării Strategiei strategice de dezvoltare socio-economică a comunei Hîrtop, raionul Cimișlia, depinde în mare măsură, de participarea a cât mai multor locuitori la procesul de implementare și monitorizare a acestuia, de prezența unei cooperări încheiate în societate. În procesul implementării Strategiei de dezvoltare socio-economică vor fi implicați mai mulți actori ai comunității locale, fiecare urmând atât scopuri personale cât și scopuri comune, îndeplinind rolul de implementator al acțiunilor planificate din start sau identificate și adaptate pe parcurs. Actorii locali sunt interni din Comună, precum și externi după cum urmează:

- administrația publică locală, reprezentată de consiliu local , primar, primăria;
- societatea civilă, reprezentată de asociațiile non-guvernamentale, asociațiile obștești, organizațiile profesionale, persoanele fizice active care se implică în viața Comunei femeile;
- sectorul economic, reprezentat de agenții economici, fermierii, întreprinzătorii individuali;
- structuri și organizații externe, precum consiliul raional, organizațiile internaționale, guvernul, organizații donator, altele.

7.1. Principii ale procesului de implementare

În implementarea Strategiei se va pune accent deosebit pe respectarea a 3 principii fundamentale:

- eficiență - atingerea obiectivelor stabilite cu resurse minime;
- eficacitate - concentrarea pe priorități, cele mai importante lucruri care trebuie realizate pentru a atinge obiectivele;
- sustenabilitate - abilitatea de a asigura durabilitatea impactului obiectivelor atinse.

7.2. Etape de implementare

Implementarea Strategiei strategice de dezvoltare socio-economică se efectuează prin parcurgerea a 3 etape clasice:

- 1. Adoptarea** Strategiei de dezvoltare. În cadrul acestei etape, Strategia de dezvoltare va fi supusă dezbaterilor publice în cadrul comunei, precum și în cadrul ședinței Consiliului Local. Scopul consultării și dezbaterii publice este ajustarea prezentului document. Ulterior, Strategia va fi înaintat Consiliului Local spre aprobare. După aprobarea Strategiei, primăria va coordona elaborarea planurilor de acțiuni anuale și trimestriale (după caz) spre implementare.
- 2. Executarea** Strategiei de dezvoltare se va efectua prin întreprinderea acțiunilor, activităților, măsurilor și proiectelor concrete de implementare. Pentru fiecare activitate ori proiect se va îndeplini fișa de proiect, în cadrul căreia vor fi stabilite obiective, Strategia acțiunilor necesare, perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate/concretizate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare. Pentru a asigura o implementare eficientă, anual se va efectua cascada Planului de acțiuni a prezentei Strategii, în planuri de acțiuni anuale ce vor viza direct obiectivele, activitățile, proiectele concrete, sursele de finanțare necesare pentru anul respectiv, astfel încât.
- 3. Monitorizarea și Evaluarea** Strategiei de dezvoltare. În perioada de implementare responsabilii de realizarea Planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea activităților, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea proiectelor, acțiunilor și strategiilor se va efectua prin intermediul indicatorilor de implementare stabiliți. În cazul în care se vor identifica devieri de la planul de acțiuni se vor iniția măsuri de corectare sau ajustare a acestei Strategii.

7.3. Planul anual al APL

Planul anual al autorității publice locale reprezintă planul de activitate pe anul viitor. Acesta se elaborează de către autoritățile publice locale în perioada septembrie – decembrie a fiecărui an, imediat după ce a fost aprobat planul anual de activitate al Guvernului.

În planul anual al autorității publice vor fi incluse toate acțiunile detaliate și specifice pe care autoritatea planifică să le realizeze, atât acțiuni de reformă, cât și acțiuni recurente. În același timp, în Strategie vor fi incluse acțiunile de dezvoltare a capacităților autorității și acțiuni planificate spre implementare sub formă de proiecte.

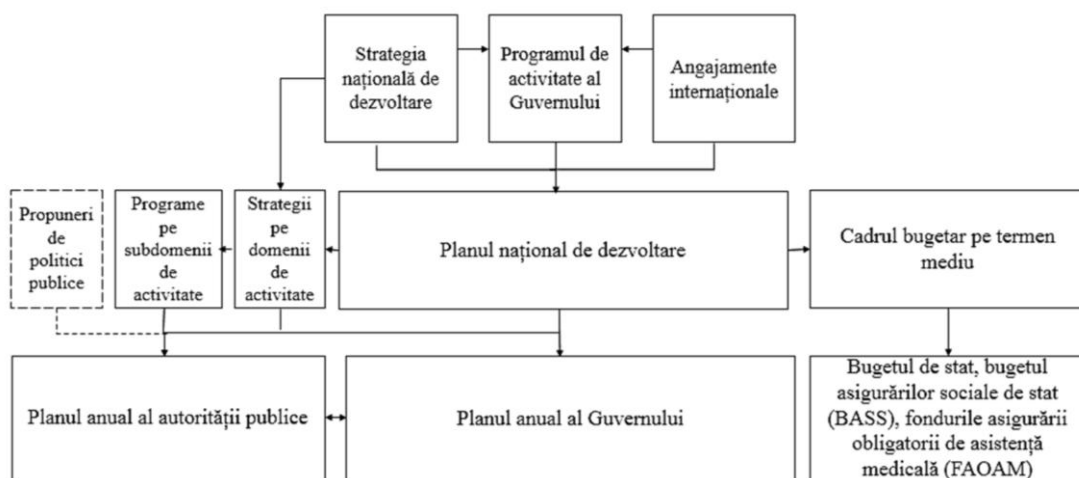
Planul anual al autorității publice va fi structurat în baza obiectivelor specifice din programe, documente de politici publice, de a căror implementare este responsabilă autoritatea. Astfel, activitatea autorității va fi focalizată pe implementarea unor programe/subprograme/proiecte concrete.

Structura acestui plan include cel puțin: obiective specifice, riscuri de implementare, acțiuni, indicatori de monitorizare, termen de realizare, subdiviziuni responsabile, documente de referință, altele.

Aprobarea planului se efectuează prin ordin, după care va fi publicat pe site-ul web oficial al acesteia sau/și pe panoul informativ din cadrul primăriei, comunei.

Locul planului anual al APL în sistemul de administrație publică național este expus în Figura 8.

Figura 14. Legătura dintre documentele de politici publice și documentele de planificare

Sursa: Anexa nr.1 la Regulamentul cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice

7.4. Responsabilități și roluri de implementare

Implementarea și monitorizarea Strategiei se va efectua cu ajutorul Comisiei pentru Implementarea Strategiei (CIS). CIS va fi creată cu statut de comisie obștească pe lângă Consiliul Local și Primărie, în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor factorilor implicați în dezvoltarea Comunei. Astfel, în implementarea Strategiei, responsabilitățile de bază ale Consiliului de Implementare a Strategiei vor fi:

- planificarea implementării acțiunilor;
- elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare;
- coordonarea activităților de implementarea acțiunilor și proiectelor de dezvoltare;
- coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative;
- monitorizarea implementării Planului de acțiuni;
- elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Local;
- acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile;
- elaborarea și dezbateră proiectelor prioritare de dezvoltare;
- analiza deciziilor privind diverse probleme ale Comunei;
- elaborarea și inițierea modificărilor în Strategie.

Un rol important în procesul de implementare a Strategiei îl are Consiliul Local, care se va ocupa nemijlocit de monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a SDSE. Competențele Consiliului local cu privire la implementarea Strategiei se vor axa pe:

- coordonarea activităților de implicare a populației în acțiunile de realizare a proiectelor;
- promovarea dialogului permanent cu locuitorii, asigurarea transparenței în activitatea APL;
- încurajarea voluntarilor în diverse activități publice locale;
- stimularea și facilitarea cooperării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune;
- parteneriatul cu autoritatea publică locală, cu sectorul asociativ, cu agenții economici în ceea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei.

7.5. Riscuri în procesul de implementare

Riscurile și impedimentele aferente implementării Strategiei pot fi multiple, cel mai important fiind abordarea și reacția la aceste riscuri. În continuare sunt expuse acțiuni potențiale de gestionare a riscurilor cele mai probabile și cu cel mai mare potențial de influență.

Tabelul 11. Potențiale riscuri și acțiuni de gestionare

Riscuri	Acțiuni recomandate a fi întreprinse pentru gestionarea riscurilor
1. Indiferența sau/și reticență de implicare civică a membrilor comunității	<ul style="list-style-type: none"> ➤ organizarea adunărilor generale; ➤ organizarea audierilor publice; ➤ organizarea meselor rotunde și a ședințelor tematice; ➤ prezentarea exemplelor de succes; ➤ desfășurarea concursurilor tematice;
2. Insuficiența resurselor financiare	<ul style="list-style-type: none"> ➤ participarea la concursuri de proiecte; ➤ inițiative ale agenților economici de dezvoltare a parteneriatelor; ➤ crearea unor asociații obștești pentru accesarea finanțărilor; ➤ contribuția populației; ➤ aportul donatorilor;
3. Cunoștințe insuficiente în domenii necesare sau/și lipsă de specialiști	<ul style="list-style-type: none"> ➤ pregătirea specialiștilor; ➤ motivarea specialiștilor; ➤ colaborarea cu organizațiile specializate; ➤ colaborarea cu instituțiile de învățământ; ➤ pregătirea în teritoriu;
4. Informarea redusă a populației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ crearea și actualizarea cu noutăți a paginii web și paginii de Facebook; ➤ crearea și gestionarea permanentă a unor chat-uri pentru băștinași; ➤ utilizarea mijloacelor mass-media; ➤ plasarea avizelor în mai multe locații; ➤ organizarea adunărilor și seminariilor; ➤ montarea mai multor panouri de informare;
5. Emigrarea populației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ crearea noilor locuri de muncă; ➤ îmbunătățirea sferei sociale;

Sursa: conform datelor oferite de APL

8. CAPITOLUL VIII. STRATEGIA DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Monitorizarea și evaluarea implementării SDSE a comunei Hîrtop este același proces ca și monitorizarea și evaluarea activității autorității. Unica diferență este, în cazul SDSE, existența unei evaluări adiționale finale a implementării PDS.

Responsabilă de procesul de monitorizare și evaluare a activității autorității (SDSE) este autoritatea publică locală. La solicitarea reprezentanților acestei autorități, toate subdiviziunile și instituțiile din subordine urmează să prezinte în termenul solicitat informația relevantă privind realizarea obiectivelor/acțiunilor de care aceștia din urmă sunt responsabili.

Fără monitorizare și evaluare nici cele mai bine elaborate programe nu pot fi implementate adecvat. Sunt câțiva factori care explică de ce se întâmplă așa. În primul rând, monitorizarea și evaluarea creează baza pentru "măsurile corective". Acestea fiind întotdeauna necesare, în special pentru documentele de politici publice pe termen mediu, precum Strategia de față. Strategiile, planurile, programele sunt întotdeauna doar previziuni, estimări, așteptări, iar realitatea este întotdeauna dinamică și schimbătoare. În al doilea rând, monitorizarea și evaluarea este necesară pentru a asigura că Strategia continuă să fie relevantă, sau cu alte cuvinte ea continuă să fie document "vii" care se dezvoltă, adaptează și îmbunătățește. Odată ce circumstanțele se schimbă și responsabilii de implementare ating rezultatele inițiale, documentul urmează să fie actualizat pentru a continua să fie relevant. Astfel, monitorizarea și evaluarea asigură responsabilizarea echipei de implementare.

Monitorizarea și evaluarea este un proces foarte complex și acesta necesită aptitudini și investiții. De aceea acest sistem, ca și oricare alt sistem de management, se introduce și adaptează treptat într-un proces continuu, necesitând investiții, testări practice și îmbunătățiri. Doar atunci când monitorizarea și evaluarea devine o parte indispensabilă a activității zilnice, putem considera că sistemul a fost implementat adecvat, totodată, investițiile în monitorizare și evaluare trebuie să continue.

Monitorizarea și evaluarea este des percepută ca un fel de inspecție care poate duce la sancționare pentru greșeli sau neatingerea obiectivelor. Aceasta este cu adevărat o fază a managementului care deseori este numită "control". Totodată, monitorizarea și evaluarea trebuie să fie percepută ca o oportunitate pentru o înțelegere atotcuprinzătoare și onestă a "ce se poate de realizat mai bine".

8.1. Monitorizarea implementării

Procesul de monitorizare a strategiei constă în supravegherea procesului de implementare și gradul de îndeplinire a indicatorilor de rezultat a obiectivelor strategice și a obiectivelor specifice.

În scopul asigurării transparenței procesului de implementare, precum și a participării locuitorilor în implementarea Strategiei de dezvoltare socio-economică, monitorizarea implementării Strategiei se va efectua de Comisia pentru Implementarea Strategiei (CIS). Componenta acesteia va fi asigurată reprezentarea tuturor actorilor implicați în dezvoltarea comunei:

- consiliul local - președinții comisiilor consultative de specialitate și secretarul Consiliului;
- primărie - primarul, specialistul în domeniul regimului funciar și contabilul șef;
- comunitatea oamenilor de afaceri - reprezentanții principalelor structuri economice locale;
- instituțiile sociale - directorii gimnaziului și al grădiniței de copii, medicul-șef;
- organizațiile asociative - reprezentanți ai asociațiilor obștești ce activează în comună.

Monitorizarea reprezintă o analiză continuă și permanentă a progreselor la implementarea activităților și proiectelor. Acest proces se va efectua în baza acțiunilor incluse și a rezultatelor propuse

în planurile anuale de activitate, care la rândul lor reies din obiectivele SDSE. Rapoarte de monitorizare vor fi elaborate lunar/trimestrial/semestrial în vederea identificării gradului de atingere a rezultatelor anuale și a necesității efectuării unor măsuri corective în perioada care urmează. Aceste rapoarte sunt rapoartele regulate de monitorizare ale activității autorității și nu rapoarte adiționale.

În cazul în care procesul de monitorizare identifică necesitatea realizării câtorva măsuri corective, acestea se includ fie în planul anual al autorității pentru anul următor, fie se propune și se efectuează modificarea în SDSE a comunei Hîrtop. În cazul în care procesul de monitorizare va identifica faptul că realizarea acțiunilor anuale și, astfel și a obiectivelor SDSE, se derulează în conformitate cu așteptările inițiale, aceasta urmează să fie stipulat în informația care se include în raportul anual de evaluare a activității autorității.

Monitorizarea este responsabilitatea persoanelor din autoritatea publică care implementează planurile anuale, acest fapt asigură responsabilitate și transparență.

8.2. Evaluarea implementării

Evaluarea implementării Strategiei este o analiză sistemică și mai detaliată decât monitorizarea, deoarece de această dată se identifică și cauzele/factorii care au influențat succesul sau insuccesul realizării în vederea propunerii de măsuri corective mai substanțiale pentru anul următor.

Evaluarea anuală este aceeași evaluare regulată pe care autoritatea o efectuează anual în baza planului anual al autorității. Acest proces se va realiza la finele anului și va rezulta în raportul anual de evaluare a activității autorității. Raportul anual de evaluare va indica atât realizările cât și eșecurile privind implementarea planului anual și atingerii rezultatelor anuale (indirect a obiectivelor SDSE). Totodată, procesul de evaluare identifică aspecte ale obiectivelor realizate anul precedent și acele aspecte care urmează să fie planificate pentru anul următor. În acest sens, raportul de evaluare va servi drept bază pentru planificarea activităților pentru anul viitor (planul anual de acțiuni pentru următorul an). Raportul la fel poate indica necesitatea modificării obiectivelor, programelor, indicatorilor de rezultat în cazul schimbării circumstanțelor și contextului de implementare.

Evaluarea finală a SDSE se realizează la finele ultimului an de implementare și servește ca bază pentru elaborarea următorului SDSE pentru următoarea perioadă de planificare. Scopul acestei evaluări este identificarea nivelului de realizare a obiectivelor SDSE, impactul ca urmare a realizării acestora, schimbările care s-au produs la compartimentul probleme pe care programele sectoriale urmau să le soluționeze și altele. Totodată, evaluarea finală include analiza contribuției generale a autorității la realizarea scopurilor raionale, regionale, sectoriale, naționale prin realizarea obiectivelor SDSE a comunei Hîrtop și recomandări pentru următoarea SDSE.

Evaluarea finală a SDSE va include rezultatul consultărilor interne (auto-evaluare) și externe în vederea obținerii opiniei celor din exterior, cât și în vederea asigurării unei evaluări mai obiective și imparțiale. La fel pot fi implicați și experți din exterior pentru a contribui la raportul de evaluare final. Calitatea raportului de evaluare a SDSE va determina și calitatea SDSE pentru perioada ulterioară.

8.3. Raportarea implementării

Raportarea implementării Strategiei de dezvoltare se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către persoanele responsabile a rapoartelor trimestriale către CIS, privind realizarea planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual, CIS va prezenta Consiliului Local raportul de evaluare a implementării Strategiei.

Evaluarea implementării Strategiei se va efectua prin analiza indicatorilor de performanță. Pentru fiecare acțiune planificată sunt stabiliți anumiți indicatori de implementare care vor fi monitorizați. În baza informațiilor furnizate de la responsabilii de implementare, beneficiarii sau instituțiile specializate, se va stabili nivelul și gradul de implementare a acțiunilor și atingerea obiectivelor stabilite.

9. CAPITOLUL IX. IMPACTUL IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI

Cele mai importante rezultate pe care Strategia le va avea asupra comunității sunt prezentate în continuare separate pe fiecare domeniu.

9.1. Mediul

Dezvoltarea durabilă a comunei implică în primul rând o responsabilitate mai mare față de mediu. În acest sens se vor implementa proiecte și se vor întreprinde acțiuni destinate soluționării problemelor comunitare care vizează direct și indirect mediul. Printre activitățile planificate în acest sens, pot fi enumerate: soluționarea problemei de aruncare a deșeurilor în locuri neautorizate, utilizarea rațională a resurselor naturale, integrarea cerințelor de mediu în deciziile economice și sociale, susținerea practicilor sustenabile de mediu, eficientizarea proceselor de producție prin tehnologii nepoluante, promovarea agriculturii organice, managementului eficient al deșeurilor, cultura de consum, organizarea activităților menite să crească gradul de conștientizare în rândul cetățenilor a practicilor ecologice și prietenoase mediului, altele.

9.2. Infrastructura

Cu ajutorul proiectelor de dezvoltare implementate, comunicațiile rutiere ce facilitează accesul înspre și dinspre Comună vor fi îmbunătățite, iar rețelele de apă vor fi renovate și vor asigura cu apă întreaga populație și agenții economici care își vor desfășura activitatea în cadrul comunei. Edificiile publice vor fi modernizate și izolate termic pentru a îmbunătăți eficiența energetică și a reduce consumul de resurse energetice. Calitatea aerului, apei și solului vor fi îmbunătățite prin amenajarea, îngrijirea și salubritatea spațiilor verzi și a resurselor acvatice din Comună. Efectul negativ al gunoiștilor va fi înlăturat datorită colectării diferențiate a gunoiului și transportarea acestuia la gunoiște amenajată.

9.3. Economia

Dezvoltarea economică continuă a comunei este una dintre prioritățile Strategiei. Domeniile identificate și analizate sunt orientate către dezvoltarea unei economii locale specializate, și anume creșterea vacilor și majorarea numărului acestora pentru obținerea produselor lactate. De asemenea, afacerile agricole la fel continuă să se modernizeze cu tehnologii și tehnici noi. Are loc diversificarea afacerilor în domenii noi, precum sunt afacerile turistice, menite să sporească atractivitatea Comunei și să popularizeze natura unică și specifică locului. Mai mult, acțiunile și activitățile economice vor avea ca efect creșterea gradului de ocupare al forței de muncă, ce vor duce la creșterea veniturilor și, implicit, a consumului în Comună, adică a fluxului bănesc.

9.4. Social

Prin implementarea etapizată a Strategiei de dezvoltare se urmărește dezvoltarea domeniilor următoare: social, cultural și educativ. Strategia este orientată atât către infrastructura de susținere a acestor domenii, cât și asupra activităților specifice în cadrul acestui Strategii de dezvoltare. O sarcină aparte a acesteia este susținerea și dezvoltarea sectorului asociativ din domeniile social, cultural și de educație, precum și implicarea activă a societății civile. De asemenea, conceptul strategic susține, alături de administrație, implicarea societății civile la actul decizional, prin asociații obștești. Crearea unui parteneriat de tip gimnaziu - antreprenori va ajuta la creșterea capacității de adaptare a tinerilor la piața muncii și dezvoltarea spiritului antreprenorial al acestora.

9.5. Cultural

Cu un potențial pe termen lung și cu implicații economice pozitive, Strategia include și activități destinate revitalizării culturale și promovarea Comunei ca o destinație turistică. Proiectele ar veni să susțină valorificarea patrimoniului istoric, încurajarea activităților culturale, dezvoltarea turismului rural. Strategia de dezvoltare își propune transformarea comunei într-una atractivă din punct de vedere a investițiilor în activități recreative și al infrastructurii rurale

10. ANEXE

10.1. Anexa nr. 1 Planul anual de activitate

Structura recomandată a planului anual al autorității publice

Nr. crt.	Acțiuni	Indicatori de monitorizare	Termen de realizare	Responsabil	Document de referință
Obiectivul nr.1:					
Riscuri: [riscurile interne și riscurile externe aferente realizării obiectivului]					
1.					
2.					
1.1.	...	[rezultatul acțiunii și ținte anuale]	[luna în care realizarea acțiunii va fi completă]	[subdiviziune/ funcționar public]	[documentul de referință și detaliile privind angajamentul (capitol, alineat, punct etc.)]
1.2.	...				

10.2. Anexa nr. 2 Lista de verificare pentru monitorizare

Acest formular se recomandă pentru utilizare regulată la monitorizare lunară/trimestrială pentru asigurarea că toate sarcinile sunt realizate conform celor planificate.

Reguli de completare:

1. Coloana „Statutul” se completează cu 1 din următoarele 4 calificative: „realizat”, „parțial realizat”, „suspendat”, „anulat”.
2. Coloana „Comentariul” se completează după caz de către responsabilul de monitorizare.

Lista de verificare utilizată la monitorizare.

Nr. ord.	Sarcini	Statutul	Comentariul
1.	Indicatorii pentru monitorizarea rezultatelor anuale există și sunt relevanți		
2.	Toată informația privind implementarea planului anual în perioada precedentă este colectată și formulată corespunzător		
3.	Informația colectată este organizată în conformitate cu rezultatele anuale specifice		
4.	Analiza informației realizată pentru toate rezultatele anuale și indicatorii acestora		
5.	Concluziile de monitorizare formulate pentru fiecare din rezultatele anuale planificate și indicatorii acestora		
6.	Măsuri corective propuse, cu acțiuni concrete pentru realizare în perioada ce urmează		
7.	Modificările eventuale ale rezultatelor anuale sau a termenelor limită propuse		
8.	Planul pentru monitorizarea ulterioară pregătit		

10.3. Anexa nr. 3 Lista de evaluare pentru evaluarea anuală

Acest formular se recomandă pentru utilizare la finele anului pentru a ne asigura că evaluarea este efectuată adecvat.

Reguli de completare:

1. Coloana „Statutul” se completează cu 1 din următoarele 4 calificative: „realizat”, „parțial realizat”, „suspendat”, „anulat”.
2. Coloana „Comentariul” se completează după caz de către evaluator.

Lista de evaluare utilizată la evaluarea anuală.

Nr. ord.	Sarcini	Statutul	Comentariul
1.	Indicatorii pentru evaluarea rezultatelor anuale există și sunt relevanți		
2.	Toată informația privind implementarea planului anual este colectată și compilată		
3.	Informația colectată și compilată este organizată în conformitate cu rezultatele anuale și indicatorii acestora		
4.	Analiza informației este realizată pentru toate rezultatele anuale și indicatorii acestora		
5.	Concluziile evaluării formulate pentru toate rezultatele anuale și indicatorii acestora		
6.	Legătura între rezultatele anuale și obiectivele SDSE analizată în vederea evaluării în ce măsură obiectivele SDSE au fost realizate		
7.	Legătura între obiectivele și contribuția acestora la scopurile programelor analizate		
8.	Concluziile finale ale evaluării formulate		
9.	Măsuri corective adecvate propuse, cu acțiuni clare ce urmează de întreprins anul viitor		
10.	Propuneri/ recomandări pentru următorul Plan de acțiuni anual formulate (inclusive eventualele modificări la SDSE)		
11.	Consultări interne și externe realizate		
12.	Raportul de evaluare definitiv		
13.	Raportul de evaluare aprobat de conducere		
14.	Plan anual de acțiuni pentru următorul an elaborat		
15.	Plan anual de acțiuni pentru următorul an aprobat		

10.4. Anexa nr. 4 Structura raportului anual de evaluare

Structura recomandată a raportului anual de evaluare cuprinde 4 capitole și 2 anexe:

1. Sumar executiv

Prezentarea pe scurt a aspectelor de bază ale raportului de evaluare (maxim 1-2 pagini). Textul sumarului trebuie să fie suficient pentru obținerea informației de bază fără a citi raportul în întregime

2. Implementarea planului anual de acțiuni

Explicarea procesului de monitorizare și evaluare utilizat pe parcursul anului (inclusiv sursa informațiilor, metodele analitice utilizate, cât și procesele consultative). Prezentarea pe scurt a rezultatelor anuale și modalitatea, nivelul de atingere a acestora (în baza indicatorilor de rezultat). Prezentarea realizărilor de bază pe parcursul anului. Explicarea provocărilor și problemelor de bază.

3. Consecințele pentru SDSE

Indicarea contribuției de bază pentru realizarea obiectivelor SDSE și contribuția la realizarea scopurilor de program. Propuneri de modificări a obiectivelor SDSE, în caz de necesitate.

4. Recomandări pentru Planul anual de acțiuni următor

Măsurile corective și învățături care urmează să fie luate în considerație pentru anul următor. Modificările eventuale în procesul de monitorizare și evaluare pentru anul viitor.

Anexe:

- Planul anual de acțiuni precedent.
- Propuneri pentru planul anual de acțiuni următor.

10.5. Anexa nr. 5 Structura raportului anual de evaluare

Structura recomandată a raportului anual de evaluare cuprinde 3 capitole și 2 anexe:

1. Sumar executiv

Prezentarea pe scurt a aspectelor de bază ale raportului de evaluare (maximum 1-2 pagini). Textul sumarului trebuie să fie suficient pentru obținerea informației de bază fără a citi raportul în întregime

2. Descrierea Obiectivelor PDS și a realizărilor de bază

Descrierea metodelor/procedurilor și datelor utilizate pentru evaluarea finală a SDSE (de inclus descrierea pe scurt a activităților realizate pentru consultări interne și externe, cât și implicarea eventual a experților din exterior). Descrierea scurtă a obiectivelor SDSE, legătura acestora cu Scopurile programelor și cum obiectivele SDSE au fost transpuse în rezultate anuale. Prezentarea nivelului de realizare a obiectivelor SDSE (în conformitate cu indicatorii de performanță ale Obiectivelor SDSE). Explicarea contribuției autorității la atingerea scopurilor programelor sectoriale (inclusive provocări și probleme). Tabela cu evaluarea finală. Descrierea provocărilor și problemelor de bază.

Tabela pentru evaluarea finală a SDSE Obiectivul strategic nr.1					
Obiectivul Specific 1.1 (formularea)					
Indicatorii de performanță	Responsabilul	Instrumentele	Nivelul de realizare	Provocările de bază	Recomandări pentru acțiuni ulterioare
Comentarii adiționale					
Obiectivul Specific n... (formularea)					
Indicatorii de performanță	Responsabilul	Instrumentele	Nivelul de realizare	Provocările de bază	Recomandări pentru acțiuni ulterioare
Comentarii adiționale					

Explicații pentru utilizarea tabelii:

- Indicatorii de performanță, responsabilul și instrumentele: aceleași ca și în SDSE.
- Nivelul de realizare: măsura în care obiectivul SDSE a fost realizat (fie calificativ textual - parțial, integral realizat, nerealizat; fie în procente).
- Provocările de bază: lista problemelor, provocărilor și obstacolelor de bază (dacă este cazul pentru explicații mai detaliate, urmează să se includă în Comentarii adiționale).
- Recomandări pentru acțiuni ulterioare – în cazul în care Obiectivul SDSE nu a fost realizat și implementarea lui trebuie să continue sau în cazul în care este un nou Obiectiv SDSE care derivă din realizarea celui actual.
- Comentarii adiționale: loc pentru oferirea detaliilor privind realizările, provocările, cât și unele detalii/explicații privind recomandări pentru acțiuni ulterioare.

3. Recomandări pentru următorul SDSE

Indicarea principalelor lecții învățate pentru elaborarea SDSE următor (cât și propuneri pentru eventualele modificări în Metodologia sau Ghidul pentru elaborarea SDSE). Propuneri pentru eventualele modificări în procedurile de monitorizare și evaluare pentru următorul SDSE.

Anexe:

- Planuri anuale pentru toți 3 ani de implementare a SDSE.
- Propuneri pentru următorul SDSE.